ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

20 ДИНАРА 1952

Година XXIII — Број 486
Субота, 22. април 1961.

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

СРЕДЊЕВЕКОВНЕ »ШИМИКЕ«

У 16. веку биле су у моди ципеле с толико дугачким врхом — до 90 сантиметара — да су људи који су их носили, да се не би спотакли и пали, морали да их заврну и ланчићем вежу испод колена. За нарочити знак елеган-

ције сматрале су се ципеле које су, поред дугачких врхова, биле још и украшене златним или сребрним звончићима.

*

*** Шездесет милиона страница** техничке литературе одштампа се сваке године на свету. То износи 100.000 књига са 600 страница.

*** Укупан број издатих књига** у свету цени се на око 100 милиона.

*** У Лењиновој библиотеци** сваке године број књига расте за 500 до 800 хиљада. Кад је ова библиотека била основана, 1862. године, бројала је свега 100.000 свезака. У 1917. години располагала је са 1,2 милиона књига а у 1958. је број нарастао на 20 милиона.

*

СЕРУМ ПРОТИВ ЗМИЈСКОГ УЈЕДА

Још 1.500 година пре наше ере, грађевинске раднике који су били у

служби фараона цепили су против змијског уједа. Противотров је убризгаван помоћу шупље игле.

ПРВА ЖЕНА У БАЛОНУ

У Француској још живи анегдота у коју готово нико не верује али је многи радо препричавају. Да је и ми испричамо.

Године 1775. Франсоа Бланшар, први човек који је на ваздушном балону прелетео канал Ламанш, срео је у близини Рошела једну сељанку којој је у шали рекао да ће ускоро добити ћерку и да ће се касније он том ћерком оженити. Шта је у овој анегдоти истина а шта измишљено, тешко је рећи, али у сваком случају, године 1797. Бланшар се оженио лепом девојком Мари Мадлен из села Троа-Канон које се налази у близини Рошела.

Мари Мадлен, која је била млађа од Бланшара 22 године, живо се занимала за његов рад. Наиме, Бланшар се од своје најраније младости био посветио проблему летења помоћу балона. Још пре него што се оженио, 4. марта 1784. године, он је предузео први лет у балону који је слободно, невезан за земљу, лебдео у ваздуху, а годину дана касније заједно са Енглезом Џефисом извео је прво историјско ваздушно путовање у балону преко канала Ламанша.

Мари Мадлен пратила је Бланшара на његовим — по тадашњим схватањима бесмисленим и вратоломним — летовима. Године 1797, на дан 26. јуна, она се као прва жена на свету подигла у ваздух балоном. Мари Бланшар забележена је у историји ваздухопловства по још једном подвигу: 16. септембра 1805. године први пут се једна жена — Мари Бланшар — сасвим сама, без ичије пратње, одлучила на лет у балону.

Када је 1809. године Франсоа Бланшар умро, Мари је наставила његово занимање које се у међувремену из пионирског рада претворило у неку врсту акробатике. Помоћу својих 67 летова — осам више него њен славни супруг — она је зарадила приличан иметак. Али, како је била меког срца а широке руке, новац се брзо топио и она је, да би се извукла из невоље, морала да предузима све нове и нове летове. Њени смели летови привлачили су публику која је спремно плаћала прилично скупе „улазнице“.

Приликом 67. лета њен балон се запалио и смела летачица срушила се заједно са њим на земљу. Кад су гледаоци притрчали — била је већ мртва.

УРЕЂУЈЕ Паја Патак

ЧЕМУ СЛУЖИ ЧЕКАОНИЦА

Шиља је увек нервозан кад треба да се вози железницом. Једном, док је на некој станици чекао воз заједно са Хорацијем почео је да се љути што воз задоцњава

— Каква ми је то служба када возови задоцњавају!

— Ништа необично, драги мој! Да задоцњавање није предвиђено, зар би се на станицама зидале чекаонице! — одговорио му је мирно Хорације.

ГЛАВНА ПРЕМИЈА

— Пајо, па ти си прави расипник — кори га чика Баја.

— Зашто?

— Купио си две срећке, а постоји само једна премија.

ЛЕТИ НИЈЕ ХРАБАР

— Никад лети не могу бити храбар, — прича Шиља.

— Зашто? — чуди се Хорације.

— Па, за храброст је потребна хладнокрвност а како човек може да буде хладнокрван кад су велике врућине.

УВЕРИО СЕ

Када је Паја у рату добио виши чин — променио се, постао врло строг. Једног дана обилазио је противавионску артиљерију. Знали су сви да је педантан, па су добро камуфлирали свој положај.

— Ништа ово не ваља... Нисам задовољан, требало је то боље урадити — осорно их је прекорео шепурећи се.

После тога онако љут нагло је направио полукруг и зачас нестао. Упао је у рупу за ђубре која је одлично била камуфлирана.

ЦРНИ СНЕГ И БЕЛИ УГАЉ

Прошле године између једног руског књижевника и неког читаоца „Литерарне газете“ настала је мала расправа о боји перја дивљих голубова. Наиме, књижевник је у једној од својих прича написао да су дивљи голубови бели. Читалац му је пребацио због нетачности на шта је писац одговорио: „Ја знам да су дивљи голубови сивкастоплави. Али, када их угледамо на позадини тамних градоносних облака, они нам изгледају бели“.

Наш суд о белини или црноћи тела веома много зависи од услова под којима их посматрамо. Ево неколико занимљивих примера. Дању нам прозорска окна посматрана са улице изгледају тамна и поред тога што је у собама светло, много светлије него ноћу кад се упале лампе. Ствар је у томе што ми дању видимо окна на позадини дневном светлошћу обасјаних зидова, а ноћу на тамној позадини.

У књизи холандског професора Минарта „Светлост и боја у природи“ описан је још занимљивији пример. „Посматрајте снежне пахуљице што лагано падају са сивог неба. На позадини неба пахуљице изгледају тамне... У овом случају ми, и не запажајући то, правимо упоређење тако да и боју снежних пахуљица одређујемо према боји неба која је светлија од снега“.

И тако, ако су сивкастоплави дивљи голубови постали бели, то је и бели снег постао таман. Да додамо још нешто: за време ведре зимске ноћи обасјане месечином бели снег одбија мање светлосних зракова него што дању одбија угаљ. Према томе, у физичком значењу речи, снег је ноћу црњи него угаљ дању и кад бисмо могли да истовремено посматрамо снег ноћу и угаљ дању, ми бисмо за снег казали: црн, а за угаљ: беο.

КАО ИЗ БЕСА

Телефонски апарати у свим бојама појавили су се у Њујорку. Претплатници су их радо прихватили и свако бира боју према укусу. Између најразличитијих боја срамежљиво се пробија по неки црни апарат већ одавно потиснут од белих који су годинама били једини љубимци. У вези са овом новом ћуди препричавају се речи једне Американке која је по повратку из Европе рекла:

— „Преко“ су нас заиста претекли. Тамо готово свако већ има црни телефон.

ЈОШ СВЕ НЕ ЗНА

Један млад новинар желећи да добије интервју од Жана Коктоа поче овако:

— Пошто о вама знам све — да сте песник, писац, сликар, вајар, лончар, стаклар, декоратер и академик желео бих само да с вама проведем неколико часова.

Кокто га прекиде:

— Још све не знате: кад сам био млад желео сам да постанем Паганини!

Ripley's — Веровали или не!

АБРАХАМ ЛИНКОЛН

БИО ЈЕ ДРУГИ ЧЛАН СВОЈЕ ПОРОДИЦЕ КОЈИ ЈЕ СТРАДАО ОД АТЕНТАТОРА

ПРВИ ЈЕ БИО ЊЕГОВ ДЕДА ПО ОЦУ КОЈИ СЕ ТАКОЂЕ ЗВАО **АБРАХАМ ЛИНКОЛН**

КЕНГУРОВА ШАПА

— АУСТРАЛИЈСКА БИЉКА — ЗАИСТА ИМА ЦВЕТ У ОБЛИКУ КЕНГУРОВЕ ШАПЕ

КУЛА ОСМАТРАЧНИЦА

У ХАДРАМАУТУ (АРАБИЈА) БИЛА ЈЕ ПОДИГНУТА НЕ НА СТРАТЕГИЈСКИ НАЈПОГОДНИЈЕМ МЕСТУ, ВЕЋ НА ЈЕДНОЈ СТЕНИ ЧИЈИ СУ ОБРИСИ **ПОДСЕЋАЛИ НА ПРОФИЛ ЊЕНОГ ГРАДИТЕЉА**

ТРЊЕ

АМЕРИЧКОГ ГРМА „ВОЛОВСКИ РОГ“ ВЕОМА МНОГО ПОДСЕЋА НА ВОЛОВСКЕ РОГОВЕ

НОВАЦ ЛЕТИ!

ПЕРЈЕ ПУРПУРНЕ ПТИЦЕ — МЕДАРИЦЕ ДОМОРОЦИ СОЛОМОНОВИХ ОСТРВА УПОТРЕБЉАВАЈУ КАО **НОВАЦ**

ПОГРЕБИ КОЈИ СУ ТРАЈАЛИ ТРИ ГОДИНЕ!

ТЕЛО СВАКОГ ПРЕМИНУЛОГ ПОГЛАВИЦЕ АФРИЧКОГ ПЛЕМЕНА ЛОАНДА ПРЕВОЖЕНО ЈЕ ДО СВЕТОГ БРДА ЛУБУ НОВИМ ПУТЕМ, ДУГИМ 160 КИЛОМЕТАРА, КОЈИ ЈЕ ПРОСЕЦАН КРОЗ ЏУНГЛУ. **СВИ СТАНОВНИЦИ СВАКОГ СЕЛА ДУЖ ПУТА ВУКЛИ БИ ВЕЛИКА ПОГРЕБНА КОЛА НЕКОЛИКО МЕТАРА СВАКОГ ДАНА!**

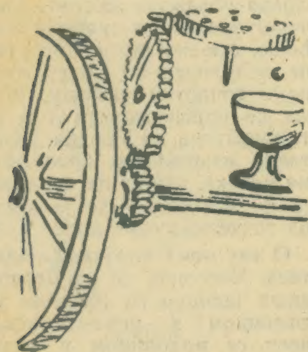
КАКО СУ ИЗГЛЕДАЛИ ПРВИ...

РИМСКИ МЕРАЧ ПУТА

Пола чиновника из Рима брзо иду пустим путем. То курир носи декрет Јулија Цезара и треба да [illegible] у одређеном року.

Изненада, кроз шум точкова чиновник чује звук каменчића који је ударио о дно бакарне посуде. Он осматра сунце које се спушта ка хоризонту и каже возачу:

— Брже! До места где треба да стигнемо остало нам је још 20 стадија (једна стадија око 180 метара).

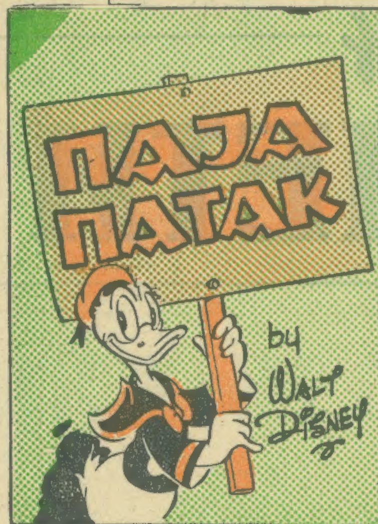

Знате ли можда како је римски курир могао да одреди колико је растојање прешао?

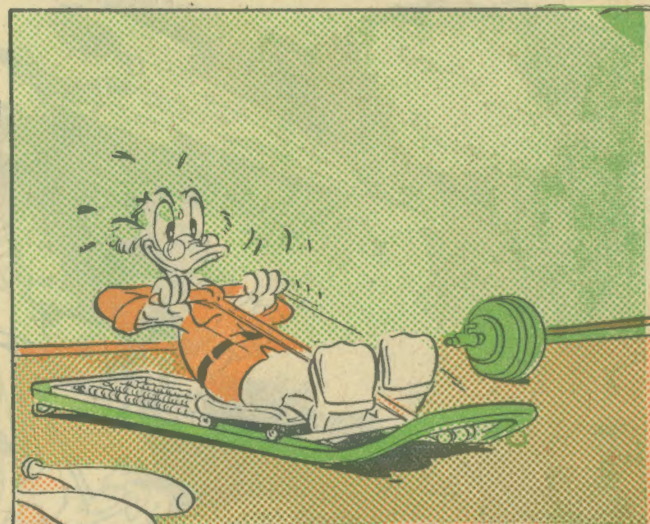
Римска државна кола имала су нарочите направе за мерење километраже. Нацрт за овакву направу дао је Марко Витрувије, који је као инжењер и архитекта био у служби Цезара и императора Августа.

Витрувијеви аутоматски мерачи пута, чији нацрт видите на слици, израђивани су на следећи начин. Точкови на колима имали су пречник од четири стопе и једне шестине (1,208 метара). Такав точак при сваком обртају „одмеравао" је растојање од 12 стопа. На осовини точка, заправо крај главе точка у коју улази осовина, постављен је зупчани точак који је преко другог зупчаника био везан с трећим точком постављеним хоризонтално. На том трећем точку налазило се онолико отвора колико су миља кола могла да превале за један дан. У сваки отвор стављен је по један округли каменчић. Кад би точак од кола прешао једну миљу, хоризонтални точак померао би се за један зубац и каменчић би кроз отвор падао у бронзану посуду.

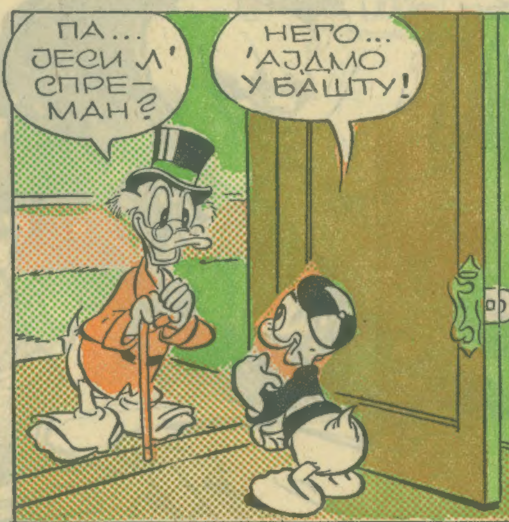
Ето на основу чега је Цезаров курир, чувши звук палог каменчића, могао да одреди колико му је још остало пута.

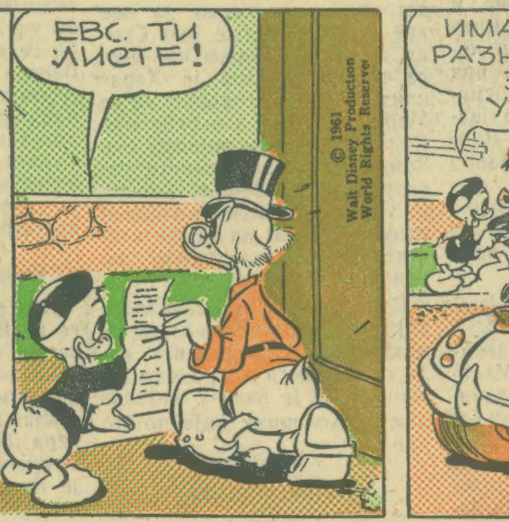

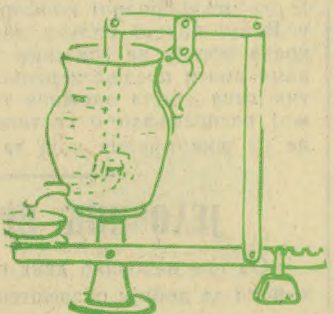

ДОЗАТОР ИМА 2.000 ГОДИНА

Можда сте негде већ видели аутомате из којих може да се добије воћни сок или лимунада. У отвор на аутомату убаци се метални новчић, а у чашу коју подметнете истиче тачно 200 грама течности.

Апарат који аутоматски одређује количину течности „родио" се пре отприлике 2.000 година.

Замислите да идете улицама древне Александрије по врелом сунчаном дану. Жедни сте и улазите у један мали дућан. На тезги пред сопствеником дућана стоји апарат какав видите на слици. Он, додуше, не личи баш много на данашње аутомате, али обавља исти посао. Разлика је једино у томе што новчић не убацујете у апарат, већ га пружате продавцу и он одмах помера тег на полузи. Од тога колико сте му платили

зависи да ли ће он тег померити за једно или два места, а од овога, пак, колико ће течности истећи у подметнуту посуду. У сваком случају добили бисте тачно онолико колико сте платили.

КАКО ЈЕ ПОСТАО ИЗРАЗ »СПЕЦИФИЧНА ТЕЖИНА«

Године 1611. неколицина италијанских књижевника водили су учен разговор који се на крају свео на разматрање необичног својства хладноће да згушњава тела: под дејством хладноће вода, на пример, постаје тврдо тело.

Галилеј који је присуствовао овом разговору изразио је мишљење да пошто лед плива на води хладноћа у овом случају очигледно не згушњава, већ разређује материју.

Галилејева примедба изазвала је страховито противљење због тога што је била у супротности са укорењеним схватањима о физици наслеђеним још од Аристотела. Спор који је око тога настао навео је Галилеја да иступи са својом расправом о пливању тела у којој су први пут били употребљени изрази „моменат силе" и „специфична тежина".

Привржени Аристотеловог учења пребацивали су му што у језик науке уводи нове термине приписујући речима значење које им није својствено. Одговарајући на тај нови напад и бранећи право научника да измишља нове термине за означавање нових појмова, Галилеј је писао:

„... На свету има много језика од којих има на хиљаде речи које људи по својој жељи и потреби употребљавају да означе разне ствари, тако да је и господин Галилеј (научник у памфлету говори о себи у трећем лицу) био у праву да се једном од тих речи послужи за своје циљеве пошто је тачно објаснио њен смисао. Ако, да тако кажемо, господин Коломбо дозвољава логичарима да речју „специес" означавају нешто опште, нешто што у себи садржи мноштво различитих ствари; ако он признаје да су Римљани под „специес" подразумевали оно што ми називамо лицем или спољашношћу; ако трпи да апотекари прашак справљен од разног корења називају „специес", и нема ништа против тога што је известан народ тим истим крстио један приморски град (Специја у Италији), зашто је незадовољан због тога што се господин Галилеј користи тим истим термином да би означио тежину или лакоћу неких тела у поређењу с тежином других?"

„Специфична тежина" данас је један од најчешће употребљаваних термина у физици с којим смо се упознали још на првим часовима физике. Међутим, чак и многи стручњаци који га толико често употребљавају и не слуте какву је буру тај термин изазвао кад се први пут појавио, пре нешто више од три века.

Ка суседној ПЛАНЕТИ

Према веома блиставој звезди која се види на западном делу нашег неба, вртоглавом брзином јури једно зрнце избачено са Земље у међупланетарни простор. Та звезда у ствари је планета Венера, друга по величини у Сунчевом систему, а зрнце је међупланетарна станица избачена половином марта ове године из Совјетског Савеза. Зрнце и није тако мало — тешко је 643,5 килограма — али је безначајно у поређењу са небеским телима и пространством кроз које се креће.

Планета песника...

После Сунца и Месеца, Венера је најсјајније тело нашег неба, па јој је зато од најдавнијих времена поклањана нарочита пажња. Она се понекад може видети и дању — отуд наше име Даница — што је у више махова забележено: када је Еней из Троје пловио за Италију и када се Наполеон 1797. враћао у Француску. Толико је сјајна да баца сенку што је већ старим Грцима било познато.

У некадашњој Халдеји Венера је посвећена богињи Иштар која је била не само богиња плодности, „која производи бића", већ и ратничка богиња, „краљица победе". Зато је приказивана како стоји на лаву или бику, наоружана луком, са Венером над главом. За Египћане Венера је понекад звезда Изиде, највише поштована богиња. У Персији њено име је Нахид, у Индији Сукра, што значи „сјајна". а у Кини је Велика Бела.

У најстарије време, Хомера и Хесиода, Грци су од свих планета уочили само Венеру. У VI веку пре наше ере знали су да се она појављује било ујутро пред Сунцем било увече после њега, дакле, да су јутарња и вечерња звезда исто тело. Ово откриће обично се приписује Питагори, али неки сматрају да је до њега први дошао Парменид.

Грци у овом погледу нису били нарочито напредни јер је ова истина Вавилонцима била позната неких петнаест векова раније.

Венери су Грци дали различита имена и митовима објаснили њихово порекло. Кад се јавља као јутарња звезда, она је Фосфорос или Еосфорос — „носилац светлости" односно зоре, а увече је Хесперос. Ово одговара латинским именима Луцифер и Веспер, а нашим: Зорњача и Вечерњача. По грчком миту Хеспорос је Атласов син који се једном попео на врх планине Атлас да би посматрао звезде али га је одједном однео силан ветар. Дирнут његовом судбином, народ му је посветио најлепшу звезду, Венеру. Каже се такође да је Луцифер син Јупитера и Ауроре, зоре, и да је вођа свих звезда.

...и старих астронома

Најстарија позната сазнања о Венери потичу из Месопотамије. Нека од њих, записана пре готово четири хиљаде година на глиненим таблицама, сачувана су до данас. Ту су подаци о њеном положају у време изласка или заласка Сунца, када се појављује и када нестаје; а са њеним положајем на небу довођене су у везу неке атмосферске појаве.

Грци су пажљиво пратили кретање Венере, као и осталих планета видљивих голим оком. Нарочито су је посматрали Аристил, Тимохарис и Хипарх, и приметили да је њен сјај променљив као и сјај Меркура, па су закључили да ове планете нису увек на истој удаљености од Земље.

Осим тога, Меркур и Венера не удаљују се никад много од Сунца, а појављују се на истоку и на западу, према томе где се налази Сунце. То је навело неке грчке астрономе на мисао да ове две планете круже око Сунца, а не око Земље, као што се веровало. Док је Хераклид са Понта говорио да се Меркур и Венера окрећу око Сунца и са њим заједно око Земље, а остале планете непосредно око Земље, Хипарх је усвојио потпуни хелиоцентрични систем: да се све планете, па и Земља, окрећу око непокретног Сунца.

Само, док се о Хераклидовој теорији расправљало кроз цели стари и средњи век, када су је многи и прихватили, Хипархова је пала у заборав док је Коперник није потврдио.

Нова сазнања

Ближи подаци о нашој суседној планети су добијени после открића дурбина. Галилеј је одмах приметио да Венера има мене исте као Месец, што је био потпуни доказ да је она у ствари тамно тело и да кружи око Сунца. Касније је запажено да јој површина није уједначено осветљена.

У XVIII веку Бијанкини је на њој нашао седам пега и дао им имена чувених морепловаца. Али оне су на картама много збуњивале астрономе јер су се међусобно знатно разликовале. Некима се пак чинило да на унутрашњој страни Венерина српа виде неравнине као планине на Месецу.

Пошто су пеге, у ствари облаци, биле променљиве, није могло да се одреди време за које се планета обрне око своје осовине. Поуздано је, међутим, утврђено постојање атмосфере која се јасно види приликом проласка Венере. Ова појава је ретка — — у нашем веку је уопште нема. Посматрач са Земље види тада Венеру како пролази испред Сунчева котура.

Први такав пролазак забележио је арабљански астроном, лекар и први писац из области музике, Ал-Кенди, из Басаре. Следећи забележени пролаз је из 1639, када су га посматрала два сасвим млада енглеска астронома: Јеремија Хорокс из Ливерпула и Вилијам Крабтри из Манчестра. Том приликом нису постигнути неки научни резултати, јер је тек Халеј скренуо пажњу на могућност да се помоћу пролаза Венере израчуна даљина Сунца.

Приликом пролаза Венера се на Сунцу види као црни кружић са светлим прстеном своје атмосфере. Није потребно чекати само на пролазе да би се видела атмосфера. Кад Венера дође готово на линију која спаја Земљу са Сунцем, кракови њеног тада веома танког српа споје се, јер Сунчеви зраци продиру кроз њену високу атмосферу, која се показује на иначе тамној страни планетина котура.

Венерина атмосфера...

Кад је утврђено да су пеге на Венери само променљиве фигуре облака, главна пажња обраћана је проучавању атмосфере која потпуно заклања планетино тле. Венера одбија 60% примљене Сунчеве светлости, а боја јој је изразито бела јер се зраци одбијају од чврстих или течних лоптица у високим слојевима атмосфере. Висина атмосфере може се мерити не само при проласку испред Сунца, већ и помоћу снимања кроз различите филтре: кроз ултраљубичасти филтар пречник Венере је за 2% већи него када се употреби инфрацрвени. Ово долази отуда, што инфрацрвени зраци продиру кроз атмосферу и долазе до површине планете.

Веома је важно, нарочито за будуће астронауте, познавање састава њене атмосфере. До сигурних података на жалост тешко се долази. Није потврђено присуство кисеоника и водене паре. Уколико кисеоника и има око хиљаду пута га је мање него у атмосфери Земље. А кисеоник и водена пара су најважнији за одржавање људског живота. Недостатак кисеоника надокнађен је угљендиоксидом кога има много више него у нашој атмосфери.

По једној скорашњој теорији, водена пара у Венериној атмосфери спојила се са угљендиоксидом и под дејством Сунчевог ултраљубичастог зрачења образовала формалдехид. Ако је ово тачно, онда би и незнатна количина преостале водене паре, која се са Земље не може утврдити у присуству формалдехида могла образовати облаке које видимо, јер сам формалдехид, гас без боје, не ствара облаке.

А шта је формалдехид? Огромни ланци његових молекула образују капљице пластичне материје, оне исте која је на Земљи тек недавно откривена и која је у наше време постала тако важна и у индустрији и у обичном животу. Венера би, дакле, била окружена пластичном масом.

...и њено тле

Пошто се површина Венере не може видети, неки закључци о њој могу се добити само теоријски.

Данас не представља проблем да се израчуна температура на површини неке планете, уколико ова зависи од удаљења од Сунца, нагиба осе, географске ширине и доба дана. Али поред овога, на температуру у великој мери утиче густина и састав атмосфере, а он код Венере није довољно познат. Не зна се ни којом брзином се обрће око осе: да ли јој дан траје као на Земљи, или колико Венерина година тј. 225 наших дана, или можда око 30 дана, према једном новијем мишљењу.

Није, наравно, свеједно да ли је једна половина планете увек загревана Сунцем а друга у вечној тами и хладноћи, као што је случај са Меркуром. Али чак и у овом случају температуре на Венери не би биле толико различите као на Меркуру, јер атмосфера ублажује жестину Сунчевог зрачења и смањује хлађење, а њено струјање са једне полулопте на другу смањује топлотну разлику. Може се претпоставити да је температура на Венери релативно издржљива, иако веома висока, али се не искључује ни могућност да је виша од тачке кључања воде.

О тлу нема никаквих података. Кисеоник се на Венери више јединио са обилним угљеником у угљендиоксид, него са водоником у воду, јер је водоника на Венери, изгледа, било много мање него на Земљи. Преостали кисеоник јединио се са површинским стенама што олакшава висока температура, те га је зато мало остало у слободном стању. Услед тога претпоставља се, на Венери, за разлику од Земље која је прекривена океанима воде, постоје мора или океани пластичне масе.

Иако најближа нама Венера је пуна тајни и засад се не зна шта очекује човека када се на њу спусти. Неизвесност је много већа него кад су у питању Месец или Марс, иако је Венера, због мале разлике у величини и маси, сестра Земље. Сваки нови податак о Венери, добијен помоћу међупланетарних станица или на који други начин, биће драгоцен допринос у припремању човековог лета на ово небеско тело, које су неки стари писци приказивали као Земљу у време бујања биљног и животињског света.

УМЕСТО БУДИЛНИКА

Све су учесталије жалбе грађана Америке на претерано јаку и изненадну звоњаву сатова-будилника које њихови суседи или они сами наместе да их пробуде. Код многих је то, према статистичким подацима, довело до разних нервних обољења. Због тога је једна фабрика будилника пустила на тржиште прве примерке свог новог типа сата који буди. Он не звони већ у одређеном тренутку засени спавача јаким снопом светлости што аутоматски прекида чак и најдубљи сан. За разлику од старих већ деценијама употребљаваних будилника „на звоно" овај нови сат-будилник изискује једну предострожност. Пре него што легне, спавач мора да га постави са оне стране — леве или десне — на којој ће евентуално бити у време када треба да се пробуди да би му светлосни сноп пао право на лице.

САМО ЗА ЖЕНЕ

У Токију је недавно отворен један ресторан искључиво за жене у који мушкарци имају приступ само ако дођу у друштву једне жене, и то под условом да заједно с њом и напусте локал. Наиме, они без „пратње" не могу да остану у локалу. Ресторан је од првог дана увек пун, нарочито за време подневне паузе, кад запослене жене долазе на ручак.

ОВОГОДИШЊЕ АПРИЛСКЕ ШАЛЕ

Листови, радио и телевизијске станице у свету као и сваке године просто су се такмичили у ширењу првоаприлских шала и, што је најзанимљивије, нашли су стотине људи који су у те шале поверовали.

Француски радио јављао је 1. априла у правилним временским размацима вест да први васионски брод с људском посадом кружи око Земље. Један сарадник радиостанице чак је пред микрофоном „интервјуисао" совјетске и америчке научнике који су се уздржали од сваког коментара. Радио је преносио и радио-сигнале с васионског брода. Међутим, они који познају Морзеову азбуку одмах су одгонетнули значење сигнала: „Април април!.."

Један лист који излази у француском граду Ремсу објавио је вест да ће једно велико француско предузеће за бензин на дан 1. априла на свим бензинским станицама сваком свом купцу понудити и чашу најбољег вина. Да не би уништило свој добар углед, предузеће је морало да набави огромну количину вина и да сваком возачу који се задржао на њиховим бензинским станицама понуди заиста уз бензин и чашу вина.

Један високи службеник италијанске владе морао је јавно да демантује вест миланског листа „Ил ђорно" да је на међународној конференцији за саобраћај одржаној у Риму, донета одлука да убудуће сви коњи, волови и краве морају на градским улицама и међуградским путевима имати предње и репне светиљке. У Риму је, додуше, тих дана заиста одржана таква конференција, само се на њој расправљало о светиљкама на запрежним колима, а не на животињама која та кола вуку.

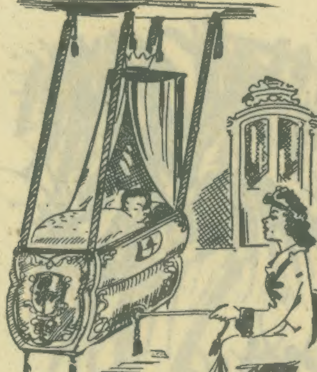
ЈЕЛОВНИК ПРЕКО ТЕЛЕФОНА

Од пре неколико дана гурмани у Бечу могу преко телефона да добију обавештења у који ресторан или кафану да оду да би уживали у најбољој бечкој шницли, пикантном гулашу или некој другој изванредној гурманској посластици која се не налази сваког дана на јеловницима. Обавештења ове врсте добијају се када се окрене број 1718. Ову новину у телефонској служби Беча завео је Савез аустријске гостољубивости. Сваког јутра службеник савеза обавести се о најбољим јелима у свим бечким ресторанима и онда се та обавештења сниме на магнетофонску траку која спремно „одговара" телефонским претплатницима.

СЛИКА 1

СЛИКА 2

СЛИКА 3

СЛИКА 4

КОЛЕВКА КРОЗ ВЕКОВЕ

СЛИКА 5

СЛИКА 6

СЛИКА 7

СЛИКА 8

У стара времена љуљање дечијег лежишта требало је да растера зле духове. Претпоставља се да је ово празноверје овако настало: дете због неке нелагодности обично почиње гласно да плаче. Веровало се да је овоме крив неки зао дух који дете штипа и мучи. Пошто је љуљање умиривало дете, дошло се до закључка да је оно отерало злог духа.

Разликују се три праоблика колевке: ручна колевка, стојећа колевка и колевка-љуљашка. Обешене колевке требало је пре свега да децу склоне из домашаја гамади, пацова и мишева. Те висеће колевке причвршћиване су на дрвене летве, дрвеће или таванске греде.

Стојећа колевка имала је примитивни облик — издубљено дебло, које је због округлине било лако покренути.

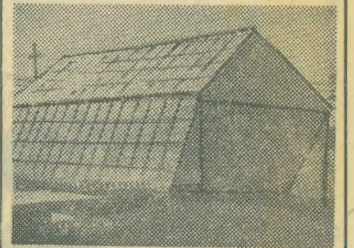
Колевка-љуљашка настала је код номадских народа који су корпу с дететом вешали о неку еластичну грану. Због тежине детета и његових покрета, долазило је до лаког љуљања колевке.

*

На сликама: 1) У старом Египту су у колевкама, плетеним од врбовог прућа, љуљане бебе. Подизане су од патоса да би дете било поштеђено разних непријатности; 2) Издубљени пањ је Келтима служио као дечји кревет. Овај праоблик колевке познат је и код других становника средње Европе оног времена; 3) У средњем веку је колевка већ савршенија — има наслон за леђа. У њој се дете љуља — по дужини. Ова колевка је претеча љуљашке; 4) Колевка је у Француској причвршћена паралелним ужетима за плафон. Дадиља може седећи да љуља бебу повлачећи кратко уже; 5) У време бидермајера колевка је постала део намештаја. Горе се налази колевка која се покреће око дрвеног клипа, а испод ње је орманчић са фиокама за бебину гардеробу; 6) Индијанци увијају дете у крзна која су причвршћена за сталак. По потреби дете се једноставно са својом колевком обеси о грану дрвета. Тако се мали Индијанци привикавају на тешки живот у преријi; 7) Код азијских номада још и данас се може наићи на овакве љуљашке-колевке. Оне су под ведрим небом како би се дете очеличило за номадски живот; 8) „Класичне колевке" се и данас још употребљавају. Често су уметнички обрађене због чега се и сада траже и склањају у — музеје домаће радиности.

СИСТЕМ ЗА ГРЕЈАЊЕ И ХЛАЂЕЊЕ

Кров и северозападни зид ове куће у Вашингтону направљен је од изолационог материјала, неравних црних металних плоча, провидне пластике и стакла и служи за сакупљање сунчевих топлотних зракова. Вода загре-

јана овим зрацима циркулише кроз систем према резервоару који заузима трећину основе куће, довољно великом да задржи топлоту за десет облачних дана.

У току лета хладан ноћни ваздух хлади воду. Тако је проналазач Томпсон уз минимална трошкове обезбедио зими грејање а лети хлађење просторија.

КАКО ИЗГЛЕДА ЗЕМЉА СА ЗВЕЗДА

Васионске ракете већ су облетеле Месец, чак и пале на њега. Друге ракете постале су трабанти Сунца — сићушне, вештачке планете које је створила људска рука. Није далеко дан кад ће се човек искрцати на Месец — кренути још даље, на друге планете нашег сунчаног система. Тада ћемо тачно знати како изгледа у свемиру и на шта Земља личи посматрана са других небеских тела. Додуше, астрономи то већ прилично тачно знају.

Земља са својим пространим континентима и бескрајним океанима изгледа нам огромна. Међутим, посматрана с неке друге планете она би нам изгледала као тачкица у свемиру, ништа више.

Будућим астронаутима Земља би се посматрана с Месеца чинила још прилично велика. Они би је видели као огромну куглу, десет пута већу него што је Месец и то у време кад је пун. Мора, континенти и беле ледене капе на половима сасвим би се лепо видели и голим оком. Али, уколико ће се свемирски брод више удаљавати од Земље утолико ће та кугла постајати мања.

Са Марса би Земља изгледала само као црвена, ватрена звезда. Али, са Марса би се и Месец још могао посматрати голим оком.

Замислимо да је свемирски путник стигао на Венеру. Њему би се тада његова родна планета Земља указала као најсветлија звезда на небеском своду. Посматрани са Венере, Земља и Месец изгледају као звезде-близанци који представљају најупадљивију појаву на Венерином небу.

С Јупитера, по сјају друге звезде на нашем небу, Земља се више не види голим оком. Посматрана с Јупитера, она је толико близу Сунцу да се од његове светлости уопште не може сагледати.

Удаљимо се још више, до неке праве звезде у свемиру чијој је светлости потребно неколико година да стигне до нас, и онда се Земља, сићушна тачкица у свемиру ко-ја светли светлошћу добијеном од Сунца, уопште више не види.

СЛИКЕ У БОЈИ НА ПАСОШИМА

Од пре извесног времена грађанима Сједињених Америчких Држава дозвољено је да на своје пасоше стављају и фотографије у боји, као и уметничке фото-портрете. „Ми идемо укорак с временом — изјавио је поводом тога један виши чиновни пасошког одељења у Вашингтону — и нама ништа не смета ако се нека девојка на слици за пасош кокетно смеши. Једино је важно да је фотографија верна — јер најзад закон само то и захтева".

WALT DISNEY'S ШВАЈЦАРСКИ РОБИНЗОНИ

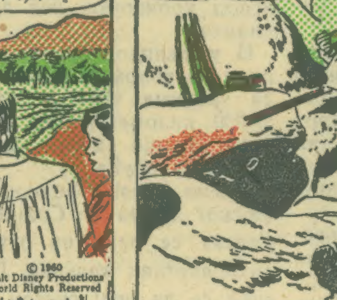

НОЖЕМ НА КРОКОДИЛА

Новинар Сунил, који нас је пратио на путовању по Цејлону, рече нам једног јутра:

— Спремио сам вам изненађење: идемо у лов на крокодиле.

Признајем, није ме много обрадовала та вест. Слушао сам много о крвожедности тих гмизаваца и нисам нимало био одушевљен да се с њима упустим у двобој.

Погодивши моје мисли, Сунил се осмехну:

— Не узбуђујте се. Мада сам домородац Цејлона ни ја се не бих упустио у борбу с крокодилима. Ми ћемо само посматрати лов.

Преваливши готово 300 километара од Коломба према југу, наш аутомобил се зауставио у малом насељу у близини реке. На њеним обалама расле су џиновске палме. Иза села, тамо где је река правила оштру окуку, налазила се велика пешчана плажа. Показао сам је руком Сунилу: после дугог и прашњавог пута било би пријатно окупати се. Али, он ме је кратко упозорио:

— Крокодили!

Становници села скупљају се око нашег аутомобила. Из гомиле се издваја висок младић широких плећа. У рукама му нож чије сечиво има облик српа и кокосов орах. За њим нам прилази старац с пуним наручјем кокосових ораха. Код нас госте дочекују хлебом и сољу. На Цејлону — кокосовим орасима.

Сунил заподева разговор с младићем. Зове се Ананда и најбољи је ловац на крокодиле у читавој околини. Ананда нас позива у своју колибу.

Колиба у коју смо ступили начињена је од набоја и лаком завесом од бамбусовине преграђена је на два дела. У првом делу налази се грубо склепан сто и неколико столица. У углу — асуре на којима се спава. Друга половина колибе је кухиња са огњиштем од наслаганог речног камења. У њој је још ступа за туцање пиринча, буре с водом и неколико земљаних посуда. На зиду — полица са оштрим, танким ножевима. Кухиња нема прозора.

Ананда седи на асури и прича. Говори нам о томе да у малим рекама на југу Цејлона има много крокодила. Највећи од њих имају дужину седам до осам метара. Крокодили углавном нападају децу, одрасле готово никад не дирају.

Примећујем на младићевој руци врпцу са зубом неке животиње.

— То је амајлија среће — објашњава ми Сунил.

Одмах изнад амајлије преко мишићаве младићеве руке ожиљак.

— Да није било амајлије могао сам и да изгубим руку — каже младић. — То се догодило кад сам имао 13 година.

Да, по ожиљку се види: оштри зуби крокодила!

Ананда зна неколико начина за ловљење крокодила. Један од њих видећемо ускоро. И он нас покретом позва да пођемо са њим. Прилазимо дрвету на коме се, три метра од земље, налази дрвена осматрачница заштићена кровом. Одатле се одлично види и река и пешчана обала.

Младић за тренутак нестаје и убрзо се враћа водећи на узици јаренце. Привезавши га за стабло палме, баци му нешто под ноге и нестаде у густом шипражју.

— То су пијавице — објашњава ми Сунил. — Оне ће се сад упити јарету у бутове и оно ће почети да вречи.

Заиста, ускоро су се чули први жалосни крици животиње. Прошло је четрдесетак минута и, гле, на глаткој површини реке појављују се два мала испупчења — очи крокодила. Са сваком протеклом секундом приближавају се обали. Јаре вречи све продорније — од болних угриза пијавица или због тога што предосећа опасност која му прети?

Најзад се из воде појављује читаво тело великог крокодила.

Мислио сам да ће се Ананда, чим крокодил изиђе на обалу, бацити на њега и убити га ударцима ножа. Међутим, преварио сам се. Ананда није напустио своје скровиште чак ни онда кад је крокодил, разјапивши своју зубату чељуст, кренуо на жртву. Од реке до јарета било је шест-седам метара и крокодил му се лагано приближавао вукући по песку дугачко тело.

Кад је до јарета остао још само један метар, угледали смо како се Ананда у два скока нашао на путањи коју је крокодил оставио на песку. Хитрим и спретним покретом зарио је нож у песак са оштрим врхом нагоре, а затим је нешто викнуо. У шипражју, одмах испод нас, настала је заглушна дрека. Становници села су кричали, тукли у бубњеве, тресли велике звечке од бамбусовине.

Осетивши опасност, крокодил је неспретно замахнуо репом, окренуо се и стао да пузи натраг, према води. На сунцу је блистало оштро сечиво ножа који је Ананда забио у песак. Животиња, очигледно, ништа не види: људи су је притеснили са свих страна. Спасавајући се од њих, крокодил је пузао, не скрећући ни лево ни десно, право на нож. Секунд, два — и труп крокодила покрио је смртоносно оружје. Трбух му је распорен, али у предсмртној агонији он продужава да се креће... чак се загњурио у воду. Површина реке обојила се црвенилом.

Набацивши омчу крокодилу на реп, Ананда је други крај ужета бацио на обалу. За тили час, људи су извукли животињу на песак и стали да је комадају.

Када смо се с наше осматрачнице спустили на земљу, запитао сам Ананду зашто крокодил није скренуо устрану, већ је налетео право на нож.

— Не бих могао то научно да објасним. Али, крокодил се обавезно враћа у воду по свом трагу, — одговорио ми је Ананда.

* * *

Совјетски новинар и књижевник В. Касис боравио је недавно на Цејлону. Репортажа коју доносимо узета је из његовог „Цејлонског дневника“.

Заборављени

ОН ЈЕ УКРОТИО ЕЛЕКТРИЦИТЕТ

Многи можда не знају да електрицитет деценијама није могао да се преноси на веће раздаљине. Док он данас представља робу која се може врло далеко транспортовати, некада се за време путовања губио и стизао тако ослабљен да се могао користити искључиво за осветљење. У Њујорку је крајем прошлог века зато било 2.000 малих електричних централа које су струјом снабдевале град.

МАРСЕЛ ДЕПРЕ

Све се изменило 15. јуна 1882. године када је професор Марсел Депре саопштио својим ђацима и ученицима на Конзерваторијуму за уметност и занате да је учинио значајно откриће. Велики део електричне енергије транспортоване под малим напоном успут се губио. А он је, уместо једног динама од 110 волти, пред очима задивљених гледалаца, употребио за слање електричне енергије три пута јачу електромоторну снагу — од 330 волти. Сијалица на другом крају жице, толико танке да је теоријски представљала раздаљину од 80 километара, све време је блештала као да је била непосредно укључена на динамо. Успут се готово нимало струје није изгубило. Према томе закључак је прост — ако желимо да преносимо електричну енергију уз најмање губитака потребно је подићи њен напон при поласку.

Прво експериментално транспортовање електричне енергије на већу удаљеност извршено је четири године касније када је електрична струја послата под напоном од 6.000 волти.

Мада је велики проналазач наименован за члана Академије наука, заборављен је још за живота.

ПОГЛЕД ПРЕКО ОГРАДЕ

У Сједињеним Државама, како пише „Њусвик“, конструисан је нови радарски систем са дометом од 4.000 километара који омогућује да се „гледа“ и иза хоризонта. Досадашњи систем радара је омогућавао да се примете само они предмети који су на видику — а све што се налазило иза лука хоризонта било је невидљиво.

Творац овог новог система је Роберт Пејџ који је у исто време један од стваралаца радарске технике. Већ четврт столећа он усавршава систем одашиљања и пријема чиме је омогућена и конструкција радара.

На основу овога у Сједињеним Државама се припрема остварење „пројекта Мадр“ који ће бити много јевтинији и ефикаснији од постојеће радарске мреже око Сједињених Држава. Садашњи системи раде на високим фреквенцама које продиру до јоносфере и ту се губе у васиони. Нови систем користи мање фреквенце које се одбијају од јоносфере и враћају на Земљу. На том путу оне „виде“ и предмете који се налазе испод хоризонта, иза линије видика.

И у Великој Британији се ради на новом радар-систему са зрацима чија је брзина 27.000 километара на час и зато делује попут каквог страшног оружја.

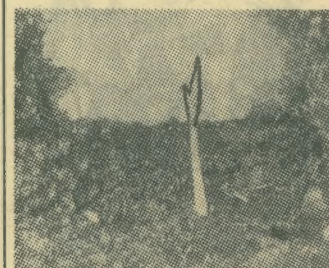
Према писању једног белгијског листа у Совјетском Савезу се ради на открићу антиракетних зракова. Предвиђа се да овај систем буде окончан 1965. године.

ЗА СЕДАМ ДАНА...

Вероватно не постоји ниједна биљка на свету која се тако наочиглед развија као ликорис. Начин на који избија из земље њена цветна стабљика до висине од око 75 см и пуног расцветавања у року од свега једне недеље, дао је овој необичној биљци описна имена: магични крин и крин изненађења. Стабљика ликориса избија из тврде земље у другој половини јула или почетком августа таквом брзином да се њено рашћење готово може посматрати.

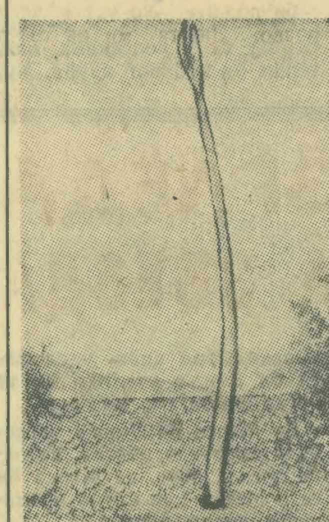
ПРВИ ДАН

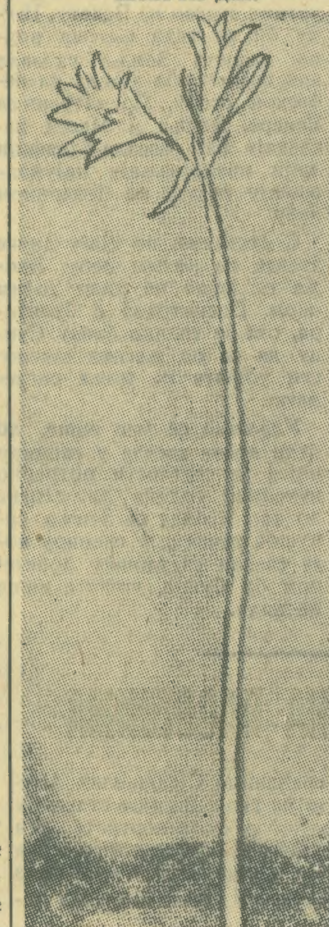
ДРУГИ ДАН

ТРЕЋИ ДАН

ЧЕТВРТИ ДАН

ПЕТИ ДАН

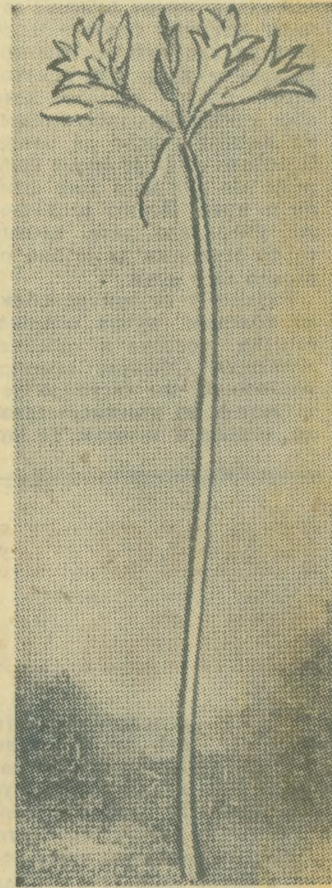
Лепота цвасти од шест до осам цветова сличних крину увећана је још бојом — цветови се преливају у свим љубичастим нијансама. Пупољак има нешто тамнију боју, а када се отвори добије светлољубичасту. Десетак цветних стабљика ликориса у пуном цвету, са својих 60—70 цветова, пружају заиста незабораван призор.

Аутор овог чланка и фотографија Томасон био је један од ретких очевидаца пораста ове биљке.

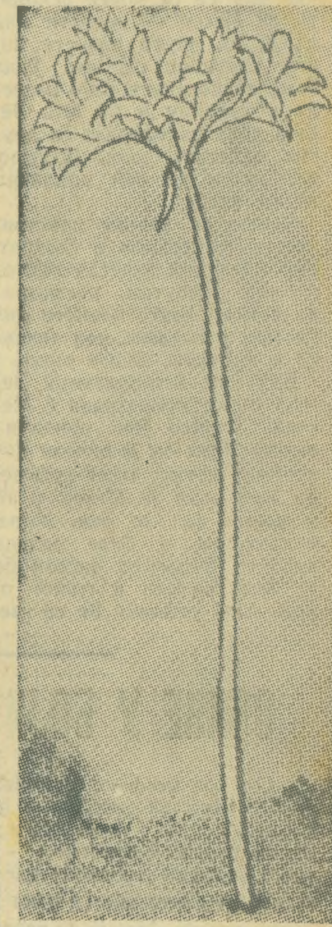
Прошле године Томасон је посматрао узраст ове чудне биљке, мерио стабљику отприлике сваких 12 часова: почев од 4 см првог дана до 75 см шестог дана. Интересантно је да је стабљика израсла 35 см за прва два дана, што значи по 15 см за 24 часа!

Ботаничко име ове биљке је Lycoris squamigera и сви су изгледи да потиче из Јапана. У Сједињене Државе пренета је крајем 19. века. Мада је тамо одомаћена преко 60 година, још је мало позната.

На сликама се види рашћење биљке Lycoris squamigera у току шест дана. Седмог августа, када је примећен пупољак, биљка је била висока свега 4 см, а после шест дана достигла је своју пуну висину од 75 см.

ШЕСТИ ДАН

СЕДМИ ДАН

ДОСИТЕЈ И ПРВИ УСТАНАК

Доситеј је написао један од првих поздрава Првом српском устанку, испевао је песму: „Пјесна на инсурекција Сербијанов“, и штампао је у Венецији 1804. године. То је био и позив да се помогне устаницима. Сам он дао је половину своје уштеђевине — 400 форината — као прилог, а скупљао је прилоге и међу имућним српским трговцима у Трсту.

Доцније је отишао у Србију и одиграо крупну улогу. Године 1808. ујесен свечано је отворио Велику школу у Београду.

Када је 1809. године српска војска доживела пораз на Каменици и Турци почели да надиру у унутрашњост Србије, настала је пометња и у Београду, те се многи, па и старешине дадоше у бекство. Почели су и њега наговарати да бежи, али им је он мирно одговорио:

— Ја сам побегао у своје отечество, па сад ако оно страда, нека и мене прегазе турски коњи.

Такав његов став много је утицао на смирење духова, па се одмах прегло на одлучну одбрану земље. Годину дана доцније, 1810. године Доситеј постаје први српски министар просвете.

ОН ЈЕ ЉУБИО СВОЈ РОД

Велики словеначки славист Јернеј Копитар написао је 1811. године када је Доситеј умро некролог у коме између осталог каже:

„А кад једном српска књижевност буде у свом пуном цвату, Обрадовић ће бити увек благодарно слављен као њен покретач. И кога његова путовања, чињена због стицања знања, дирљиво не потсећају на путовања Питагорина, Талесова, Солонова и других мудраца старога света, а надасве Скита Анархазиса, који је, можда, и сам био словенски Скит. Доситеј заслужује лепи надгробни натпис који је сам себи саставио у својим списима: „Овде леже његове српске кости. Он је љубио свој род“.

ДОСИТЕЈЕВ ЈЕЗИК

Изводе из Доситејевих дела дали смо слободније; „превели“ смо неке речи и понеку реченицу прилагодили унеколико данашњем изражавању. О њему су писали многи наши истакнути књижевници. Један од њих говорећи о његовом језику каже:

„Писао је народним језиком, али тај језик није чист. Али и овакав, натрућен рускословенским речима и германским реченичким обртима, одвајао се својом разумљивошћу и спремао је тло за победу Вукове реформе“.

Овде ћемо донети известан број речи које је Доситеј употребљавао и њихов превод:

алтроке-најмање; алумнист-питомац; апропо-збиља; безмолван-тих, без речи; беспутица-лудорија; бјеглец-бегунац; благовон-миришљав; блазан-луд; бран-рат; бујство-лудост; вертоград-врт; вестиарије-чувар одела; ветхистар; вкушеније-јело; восторг-усхићење; вред-штета; гаданије-загонетка; дивночудно; ехидна-змија отровница; жребије-судбина; земаљац-сународник; злак-трава; изврг-одрод; изјатије-изузетак; кавидал-капитал; карар-равнотежа; кафетарија-кафана; кага-кувар; креанца-велико поштовање; љубостјажатељ-лаком човек; метавица-метеж, вика; мусеведа-беда; навјет-замка; недестан-чедан; објатије-загрљај; обманчик-марамица; овоштије-воће; скудост-сиромаштво; трактер-гостионица; туњејадац-готован; чиновно-како треба; шат-ваљда и тако даље.

Време је..

„Љубезни српски народе, немој ти мени за зло примити што ја нека наша злоупотребљенија изобличавам. Време је већ да почнемо слободније и разумније мислити. Докле ћемо туђе погрешке осуђивати, а наше сакривати и оправдавати. Нико се неће поправити ако вечно друге кори. Разуман и правдољубив човек најпре од себе почиње. Себе испитује, себе суди и осуђује. Нити себи прашта, ако у чем нема право. Ништа ми на свету није милије ни љубезније од мојега рода; но колико га више љубим, толико сам му више дужан правду и истину представити“.

Колико је језика говорио

Доситеј је био необично вредан човек. Успео је да научи следеће језике: руски, талијански, грчки (стари и нови), албански, латински, француски, немачки, румунски, црквенословенски и енглески.

Књиге, а не звона и прапорци

„Ево мога мишљења и савета: боље је једну паметну и корисну књигу па макар колико коштала дати да се на наш језик преведе и наштампа, него дванаест звонара сазидати и у све њих велика звона повешати. Зрно памети неће наша деца да добију ако ће им звона до века лупати... Књиге, браћо моја, књиге, а не звона и прапорце! Књиге, предраги и непроцењени небесни дар, просвештених умова поносите кћери. Оне сад на земљи и на мору царствују и премудре законе дају. Оне војују и побеђивају. Оне славу народа до самих звезда подижу.

ДОСИТЕЈ

О НАРОДНОМ ЈЕДИНСТВУ

„А најпростији Србин из Баната или из Бачке, он је у Србији, у Босни и Херцеговини, у Далмацији, по готову у Хорватској, и Славонији и у Срему у својем истом рођеном језику и народу, био он восточнога или римскога исповеданија“.

☆

„Ко не зна да житељи црногорски, далматински, херцеговски, босански, српски, хорватски, славонски, сремски, бачки и банатски, осим Влаâ, једним истим народним језиком говоре? Говорећи за народе, који у овим краљевствима и провинцијама живе, разумевам, колико грчке цркве толико и латинске следоватеље, не искључујући ни саме Турке Бошњаке, и Ерцеговце, будући да закон и вера може се променити, а род и језик никада“.

„Представимо себи, какова би то сладост била и блаженство, видети толики поштени народ, да се љубе као браћа, и да се поштују!.. али, ако народ у овим земљама не почне отресати од себе сујеверје, и не искорени ону древну и богомрску вражду и мрзост за закон, они ће сами себи бити... мучитељи“.

ДОСИТЕЈЕВА ШКОЛА

ИДУЋ УЧИ У ВЕКОВЕ ГЛЕДА

(Потпис на Доситејевом споменику у Београду)

Доситеј је обишао велик део наше данашње државе, а од страних земаља био је у Аустрији, Немачкој, Италији, Грчкој, Француској, Енглеској, Албанији, Русији, Турској, Румунији и другима. У некима се дуже задржавао и студирао, обилазио градове и уживао у њиховим лепотама.

☆

„Жеља ученију била је основни узрок да сам ја сву вољу изгубио у оном сремском рају, то јест у Фрушкој Гори у Опову, дуже пребивати“.

*

„Ударимо на Осек, пређемо у Славонију и, идући к Пакрацу, у једном селу случи нам се нешто чем се нисмо надали.

Чујемо у једној авлији песме и разговор множества људи. „Знаш ли шта је“, рече ми Атанасије (манастирски ђак који је путовао са Доситејем). „И тако сам жедан; уђимо у авлију заискати воде и видети шта се ту чини“. Уљеземо, али кад ту свадба и весеље. На наше тражење воде мати женикова рече нам: „Драги путници, овде се данас не пије вода, него вино; а, ако оћете, одите унутра“. Уљеземо. А кад сватовима кажемо да смо поиздалека, „Хее, срића!“ викне кум, „кад на овако весеље издалека гости долазе!“ Рече нам да седнемо, једемо, пијемо и веселимо се. Запитају нас: како је у Срему жито родило, како виногради и остало. И тако разговарамо лепо и људски, слушајући музику и гледајући веселу младеж гди игра“.

„Овако смо лепо дочекивани не само у време свадбе или на једном месту, него свуда куда смо год пролазили преко Славоније и Хорватске. Свуда се ови људи радују да виде некога када из далека дође и да истим језиком говори. Ко год има довољно хлеба у дому, радује се да му ко дође на ручак и на вечеру. Гостољубље је њима природно својство“.

У Бечу

„Шест корисних и радосних година прођу ми у Бечу као шест дана. Живећи умерено никада нисам боловао. Непрестано у пријатном послу или сам другим давао лекције или сам своје учио, а недеље и празници чинили су ми се врло дуги. По мом мишљењу, морао сам у таквом прекрасном граду као што је Беч срећан бити... Сам град Беч чини ми се мој јер сам могао по њему шетати колико год сам хтео...“

У Паризу

„Париз ме је задржао три недеље. Да сам се могао поуздати у кесу остао бих и три пута по три месеца. И ово је ништа: триста година да живиш, имаш ту шта да гледаш. Пет дуката сам дао момку који ме је свуда водио. Сваки дан од јутра до ноћи смо ходали. Ручали смо онде где нас подне затече а пили смо где год би ожеднели... Како ми је мучно било поћи из Париза. Али шта ћу, нужда је тврђа од челика. Какви би прекрасних књига ту могао накуповати. Чини ми се да сам ту први пут за живота, гледајући оне књиге зажалио што немам новца. Од Лајпцига за ове три недеље у Паризу оде 40 дуката, камо, гди је Лондон. Није до стајања; напред“.

У Енглеској

„Ево ме већ, фала богу, у одавно чувеној и задуго пожељеној Инглетери, у граду Доверу. По Францији пролазећи чинило ми се на неки начин и земља и људи познати, јер језик њихов знао сам и са сваким сам могао говорити, а овде ни слова. Старо и младо, жена и дете, све говори инглески, па не можеш разабрати шта ти људи мисле, шта ли хоће. Гледам жене и девојке; лепа су то створења да ништа лепшега на свету ни видети ни помислити. Хиљаду очију да сам имао не бих се тога нагледао ни за хиљаду година.

Сад нека себи свак замисли како је мени било кад сам се међу оваквим прекрасним створењима нашао не могући с њима ни речи проговорити... Почнем се сам на себе љутити што не знам шта мисле ови људи, како живе и шта се налази у њиховим књигама. Хоћеш Инглетерију. Ево ти је. Хајде сад говори с људима... О, неваљало малодушије, мислим у себи. Ако не знам инглески, а ја сам баш овде гди ваља на научим. Вредне ствари не могу да се купе за малу цену“.

„Чудне ми тековине једног филозофа“

По смрти Доситејевој наређено је било да се његове ствари распродаду, и све што је имао — за непуна два сата је распродато.

— Зар све продадосте — упита Младен, председник савета, Рељу Банаћанина, познатог домишљана и шаљивца, који је био на тој продаји.

— Све оде као алва — одговори Реља.

— Чудне ми тековине једног филозофа — рећи ће на то Младен. — Сва оде тако зачас!

— Е, богами, кад на твоју дође ред — рекне Реља — имаћемо посла таман две године...

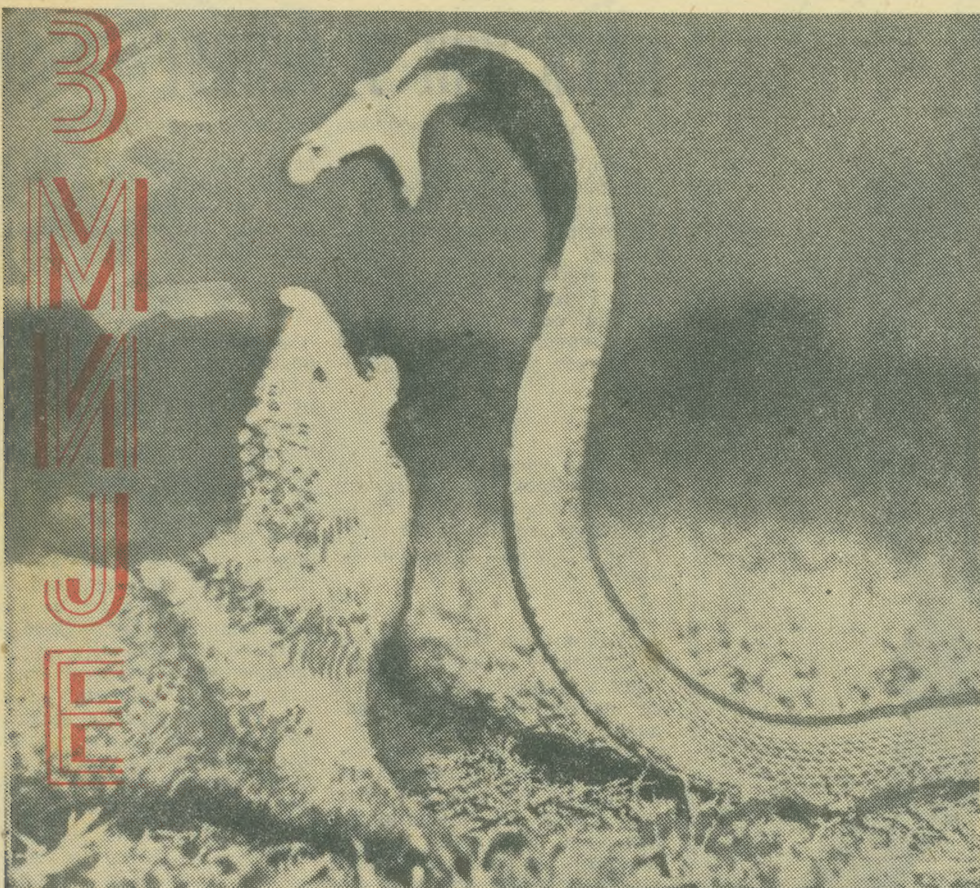
А данас нико не зна ни за куће, ни за дућане богатог Младена, а Доситејева се свака стварчица чува као светиња.

Зашто је оставио калуђере?

У једном веселом и раздраганом друштву запитају Доситеја зашто је оставио калуђере, надајући се да ће он своје „омразеле“ црне колеге бог зна како ружити.

— Зато — одговори Доситеј добоћудно — што они нису мене хтели да оставе.

ЗМИЈЕ

ХРАБРИ МУНГОС ЧЕСТО ПОБЕЂУЈЕ КОБРУ

ЧУВАРКУЋЕ

Змије долазе у ред животиња о којима кружи највише легенди и које најживље побуђују машту човека. Прича се да је пре неколико година на пацифичком острву Толо у телу једног питона нађен четрнаестогодишњи дечак. Међу америчким домороцима позната је прича о једној џиновској змији боа констриктор која се обмотала око коња и угушила га заједно са коњаником у оклопу.

У Бразилу је било потребно да се испали 500 метака из митраљеза да би се убила змија „sucurni gigante“ дугачка 35 метара и тешка четири тоне. Све ове приче су углавном непроверене.

Џиновске змије су углавном поделиле своје сфере у свету: питон је задржао Исток, боа живи у западној хемисфери а анаконда је неприкосновени становник Јужне Америке. Дуго је питон сматран за најдужу змију на свету али никад ниједан није ухваћен, убијен или фотографисан дужи од десет метара.

Светски путници причали су о невероватним димензијама анаконде. Њиховој машти није било границе али су цифре научних истраживача и природњака биле скромније. Никад није нађена ниједна анаконда дужа од девет и по метара. Штавише америчко зоолошко друштво је пре више од 20 година обећало награду од 5.000 долара ономе ко ухвати или убије анаконду. Све старе приче о анакондама од 20 до 25 метара падају пред озбиљним истраживачима у воду.

Џиновске змије убијају жртву обавијајући се око ње. Али еластичност њиховог стомака и чељусти запрепашћују: могу да прогутају одраслу свињу. Питон-беба тек што се испили из јајета у стању је да прогута пацова, а одрасли питон пантера. Недавно је у телу једног питона од шест метара нађен леопард који је претходно у борби нанео змији неколико повреда. Афрички питони гутају антилопе заједно са роговима али то често плате главом, јер им они распарају стомак.

Само, то су изузетни случајеви. Чак и највеће змије су умерене у јелу и задовољавају се рибом и ситним глодарима.

На Новој Гвинеји живи мали домаћи питон „нардоана“ који у њиховим кућама замењује нашу мачку. Изврстан је ловац по кокошарницима, таванима и у становима хвата мишеве и пацове. Аустралијски дијамантски питон је чувар житница и води огорчену борбу с пацовима. Лоптасти питон из Западне Африке је врло плашљив: кад осети опасност увије се у куглу којом се деца играју котрљајући је.

Потпуно су неосноване и измишљене све приче о змијама које муњевито нападају и престижу коња у трку. Змија је у ствари једна од најспоријих животиња у природи, а чак и најбрже „иду“ свега шест километара на сат. Црна мамба је рекордер у овом погледу — у изузетним случајевима „развија“ брзину од 11 километара на сат.

ПЕСМА И ПЧЕЛЕ

Веома примитивно племе Веда на острву Цејлону живи од лова и меда дивљих пчела. Када пронађу дрво на коме су пчеле начиниле саће многи чланови племена га окруже, ноћу, и певају и играју а уз светлост луча отимају пчелама мед. Главни отимач се попне на дрво и ударцима неког тврдог предмета ломи саће а уз то и сам пева. Уколико су пчеле узнемиреније и песма је гласнија. Песма је толико монотона, у ствари сачињена само од два тона, да звучи као подражавање зујања самих пчела.

НЕКАДА

Од 1745. године у Земуну је постојала Општа српска основна школа за подуку православне младежи у српском или такозваном словенском читању и писању. Настава је одржавана сваки дан пре подне од 7 до 11 часова а поподне од 1 до 4 сата. Двапут недељно деца поподне нису морала да долазе у школу. Распуст је трајао много краће него сада — само месец дана. Пошто се школа издржавала од добровољних прилога деца су зими морала да доносе по комад дрвета да би загрејала своју учионицу.

НЕ ПОТОК НЕГО МОРЕ

Бетовен је неком приликом рекао о Јохану Себастијану Баху једном од најплоднијих композитора:

— Не Бах (на немачком Бах значи поток) већ Мер (море) требало је да му буде презиме. Јер као да је из њега црпао своју бескрајну способност, своје мелодије и хармоније.

АУТОМОБИЛИ КРОЗ ДВЕ ДЕЦЕНИЈЕ

На изложби „Ауто сутра — аутоматизација данас“, организованој у Хамбургу, конструктори су изложили своје пројекте аутомобила из 1980. године.

Изложени планови показују да изглед аутомобила неће много бити измењен, али у начину кретања биће већих изненађења. Сви се конструктори углавном слажу у једном да ће са будућих аутомобила нестати точкови, јер ће кола или клизити по ваздуху или ће се кретати на неким врстама шина постављеним на друмовима. Ове шине ће бити невидљиве, иако ће се полагати на коловоз.

Пројекти које је изложио конструкциони биро фабрике Плимут показују да ће руковање оваквим аутомобилима бити једноставније: довољно је да се притисне само на једно дугме, а аутоматски уређај ће регулисати брзину, правац, утрошак горива.

Конструктори ове фабрике планирају да се каросерија израђује од „обојеног“ а не пресованог челика. Тако ће се искључити и деловање корозије а и полирање неће бити потребно. Овакав челик ће бити отпоран према сунчевим зрацима, киши, хладноћи и снегу.

Сви овакви аутомобили биће потпуно аутоматизовани и имаће радарске уређаје. Из њих ће нестати садашњи бензински и дизел мотори а замениће их гасне турбине или млазни мотори.

У овим аутомобилима ће бити „искључена“ и хладноћа. Поред клима-уређаја врата и прозори и други саставни делови биће конструисани тако да ће спречавати продирање спољног ваздуха, због чега се предвиђа већа примена пластичних маса уместо метала.

Иако се предвиђа да ова кола буду пуштена у саобраћај тек кроз 20 година, она неће моћи да се серијски производе. Стручњаци сматрају да ће ови трошкови производње бити веома високи и да ће „ауто-будућности“ бити приступачан само врло имућним људима.

ТАЈНИ ПРОНАЛАЗАК

ЦРТА И ПИШЕ Л. ФИШЕР

САМОПОМОЋ

Није више потребно бити милионар па да се има капут од канадске куне. Могу и код куће да се гаје куне и за четири године скупоцени капут ће бити у ормону. Овај „рецепт“ је препоручила баронеса де Вос из Енглефилд Грина у Великој Британији. За 1.200 марака набавиће се пет женки и један мужјак који за четири године осамдесетоструко повећавају свој род. Тај је број довољан да се од њихових кожица направи луксузан капут.

☆

Стање свести васионских путника

Човекова жеља да загосподари свемиром сваким даном га доводи до нових открића која ће му најзад помоћи на том тешком путу.

Како проучити утицај простора без теже на стање човекове свести — на његов сан и будно стање? Доктор Рос Ади и инжењер Рејмонд Кадо су направили транзисторски апарат за регистровање мождaних таласа који ће дати одговор на ово питање. Апарат одводи на земљу и појачава електричне сигнале из центра свести у мозгу. Пробе на животињама које су подвргаване експериментима на центрифуги и убрзању потврдиле су вредност овог апарата. Ови инструменти ће се убудуће користити приликом одласка животиња у васиону а једног дана ће вероватно пратити и човеков лет у свемир.

☆

После 28 година

После пуних 28 година чланови осам уметничких група у Диселдорфу организовали су заједничку изложбу слика и скулптура. Двеста двадесет три уметника излажу својих 570 слика и 89 вајарских радова.

☆

Само за децу

У парку замка у Шенбруну у Бечу отворен је зоолошки врт искључиво за децу. Поред тога што ће се у овом врту забављати деца ће у исто време моћи и да уче: видеће јариће и морске свиње, пони-коњиће, слончиће, мале зебре, медведе и друге животиње и њихове младунце.

ЛЕТОВАЊЕ на АНТАРКТИКУ

И после 50 година предмети Скотове експедиције остали су нетакнути. Ова историјска барака постала је музеј.

Џон Сандмен, члан новозеландске експедиције, нашао је костур пса из Скотове експедиције

До пре кратког времена, летовање на Јужном полу могло је да буде само шала. Ускоро ће, можда, постати и збиља, као што је већ за неколицину чланова Новозеландског друштва за Антарктик који су провели неколико месеци у леденој пустињи не би ли наишли на трагове Скота, Шеклтона и Амундзена. Хтели су да обнове бараке у којима су они живели пре 50 година и да у њима уреде једну врсту музеја у који ће, вероватно, долазити посетиоци.

Јужни пол данас не привлачи људе као пустоловина већ као место на коме се са успехом може да ради на унапређењу геофизике, геологије, метеорологије, физике и — одсада — археологије!

Ако се мисли на опасности, овакве експедиције могу да изгледају веома ризичне, па ипак много мање него алпинизам, подморски риболов или вожење аутомобила. На 14 милиона квадратних километара леда, данас се лепрша неколико десетина застава разних народа: Аустралијанаца, Швеђана, Француза, Совјета, Енглеза, Американаца, Немаца.

Ова територија, која подсећа на штит, налази се на раскршћу три океана: Атлантског, Тихог и Индијског. У геофизичкој години, која је трајала 18 месеци, више десетина хиљада научника и техничара из 77 земаља крстарило је овим беспућем и није се догодио ниједан тежи несрећни случај. Једино су људи у аргентинској бази остали одсечени од осталих група, јер ледоломац није могао да се пробије до њих. Аргентинци су били приморани да остану усамљени неколико месеци на температури од минус 55 степени, али су их авиони стално снабдевали намирницама и лековима.

Антарктик је савладан савременим, новим материјалима. Саобраћајну службу су вршили тешки тромоторни авиони, лаки авиони и хеликоптери. Тамо су били совјетски и амерички ледоломац од по 10.000 тона, апарати за откривање пукотина, најсавршенији радио-телефони, „снежни аутомобили“ који се крећу на широким гусеницама. Извесне базе личиле су на мале градове. Саобраћала је чак и железница. Установљене су станице са радар-уређајима, електричне централе, болнице и тако даље. Фрижидер је једини изум из савременог комфора који није био заступљен.

За протекло пола столећа, од експедиције првих истраживача, овде се једино клима није изменила. Температура се повремено спуштала испод 50 степени, а ветар је носио снег брзином од 150 километара на сат. Најнижа температура, као што је познато, забележена је у бази Совјетскаја, близу минус 90 степени!

Пре 50 година, кад се човек први пут усудио да пође на Јужни пол, била је то велика авантура која се данас може једино упоредити са првим летом у васиону. Петнаестог децембра 1911. године, Амундзен и пет његових пратилаца поставили су норвешку заставу на сам Јужни пол. Они су напустили Осло 6. јуна 1910.

Под једним шатором Амундзен је оставио поруку за свог такмаца, Скота, који је на исто место стигао само месец дана касније. Заустављен непогодом, без намирница и лекова, Скот је са својом екипом од пет чланова, заувек закопан у снежној пустињи. Умрли су од зиме и глади свега 15 километара удаљени од складишта хране. Драма ових храбрих људи узвитлала је велику прашину, јер је Скот оставио дневник у којем је, као што знамо, описао страшну агонију својих другова.

„Никада људска бића нису толико патила као ми ових месеци... Изнурени смо, једва држим перо у руци. Што се мене тиче, не жалим што сам предузео ову експедицију. Она је доказ издржљивости Енглеза, о њиховој свести о узајамној одговорности и доказ да су у стању да гледају смрти у очи данас као и некада“.

Од тог времена, једино су Енглез Фукс и Аустралијанац Хилари, у пратњи совјетског научника Александра Дралкина, пошли пешке тим истим путем 1958. године.

После су чланови новозеландске експедиције открили скромно пребивалиште од дасака првих мученика Јужног пола. У њему су нашли геолошке примерке које су Скотови људи сакупили, забелешке, писане анализе, кухињске предмете, мањерке и друго. Барака ће се лако поправити. У њој су пре 20 година била четири Енглеза и укрштеним смучкама су означили тачно место на коме су пронашли тело Скота и његових пет другова.

Овом приликом се догодило да је једна експедиција први пут кренула ради археолошког испитивања. Није ли то можда и први корак на преуређењу Антарктика као туристичког центра?

ПРЕТЕРАНО

Италијани сматрају, како пише римски лист „Осерваторе дела доменика“, да је код њих највећа пореза на свету. На сваких зарађених 100 лира Италијан да̂ 30 до 35 лира које држави, које општини, комуни, провинцији и свим другим правним лицима и организацијама. Италијани годишње уплате преко 5 милијарди лира на име разних пореза. Педантни статистичар је израчунао да се чак и на шољу црне кафе плаћа ни више ни мање него 45 различитих пореских дажбина као и на шећер, со, вино, шибице и друге производе.

С друге стране Италијани су прилично лаке руке кад новац треба да потроше. За лутрију и кладионицу дају годишње 42,4 милијарде лира.

☆

Куриозитет

„Филума 1961“ зове се необична изложба организована у Берлину. Учествује 151 сакупљач из девет земаља са својим „уметничким експонатима“: возним картама, дописницама, хотелским налепницама за кофере, етикетама са винских флаша, подметачима за пивске чаше и кутијама за палидрвца — из читавог света. Највећи куриозитет ове изложбе представља етикета на кутији за шибице из 1830. године. Вредност је процењена на 56.000 марака.

☆

Три милијарде у овој години

Већ ове године становништво у свету, према саопштењу Организације уједињених нација, повећаће се на три милијарде. Годишњи пораст становништва се креће између 45 и 55 милиона лица.

☆

Од Наполеона

Француз Рене Перо прима пензију од 500 старих франака коју је, као наследну, још Наполеон доделио 1809. године његовом деди. Право на пензију ће се угасити после смрти Ренеа јер он не оставља за собом „наследника“.

НЕВЕРОВАТНА СРЕЋА

Невероватну срећу имала су три члана посаде једног енглеског хеликоптера који је био принуђен да се између Шкотске и северне Ирске спусти у море. Њихова борба с таласима била је примећена кроз перископ подморнице која је пловила испод воде. Одмах је изронила и прихватила страдалнике. У аналима морнарице ово је први случај да је у мирно доба подморница помогла у спасавању људских живота.

БОЉЕ

Неки богати човек обраћајући се Марку Твену рече:

— Желео бих пре но што умрем да се попнем на врх Синајске горе.

— Боље ће бити да останете у Чикагу и да са неког облакодера посматрате врх — одговори му Твен.

НАЈВИША ЖИЧАНА ЖЕЛЕЗНИЦА НА СВЕТУ

Вожња жичаном железницом до Еспејо врха од 4700 метара над морем, на Андима у Венецуели траје један час. На растојању од 12 км налазе се четири лука чији распон надмаша све досад направљене. Један вагон може да прими 45 путника, креће се брзином од 4,80 м у секунди. Ову брзину мора да смањи кад се нађе на задњем луку због јаког ветра који дува на тој висини.

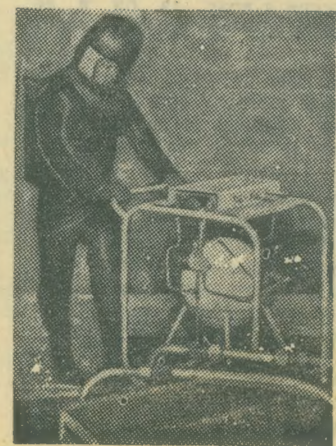
ОПОМЕНА — ИЗНЕНАЂЕЊЕ

Позајмна библиотека у Бентону, у држави Илиноис, објавила је да ће спровести темељно проверавање невраћених књига. Ова опомена донела је једно изненађење: између многих брзо враћених књига налазио се и роман „Лепа госпођа Гастон“, узет на читање 1879. године. Новчана накнада за коришћење књиге толико година износила би суму коју нико не би платио и зато је библиотека одлучила да је једноставно отпише.

КАО У ПРИЧИ

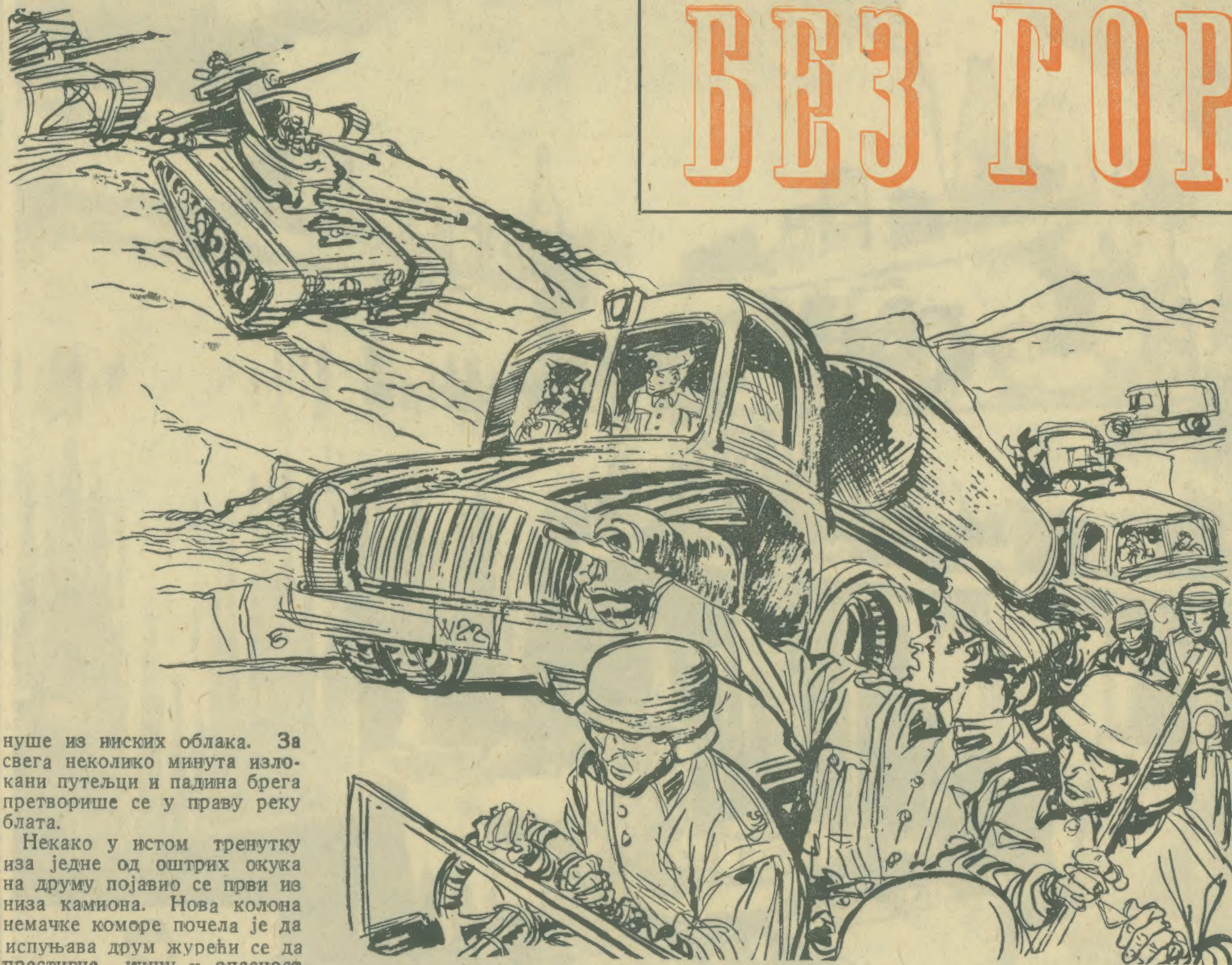
У италијанском граду Ровиго, супружници Масари једног дана су жучно дискутовали. У једном моменту жена се спотакла о столицу и пала на зид. Ударивши о њега ољуштила је малтер а између цигала се указала једна касета. У њој је било старинског сребрног и златног новца у вредности четврт милиона аустријских шилинга.

ЕР КОНДИШН НА ЛЕЂИМА

У овом оделу радник се осећа пријатно и на високој и на ниској температури или у затвореном простору. На леђима носи резерву кисеоника за 6 часова, воду, уређај за расхлађивање и грејање. Оваква одела ће носити радници који рукују отровним горивом за ракете, ватрогасци при гашењу пожара у шуми или руднику, служба за спасавање и уопште људи запослени у затвореном простору. Одело може носити и посада авиона при врло високим летовима па и истраживачи свемира.

БЕЗ ГОРИВА

У првом тренутку, тргнут из дремежа, поручник Камински није могао да се сети ни где је ни шта се то догодило. А онда му се све врати у сећање. Док се дизао са неугодног металног седишта „Шермана“ покушавао је да помогне свом нареднику да се спусти кроз куполу. Протекли часови личили су му на мору.

У склопу Осме армије која је напредовала кроз средишну Италију котрљао се и самостални тенковски дивизион коме је припадао и он. Пошто су после дуготрајних борби успели да се пробију кроз утврђену линију Немаца постављену по брдовитом терену и неким манастирима, почели су брзо да напредују док се разбијени непријатељ сабере. Али ма колико да је то иначе био стратегијски исправан маневар, овог пута се показало да су они у штабу погрешили.

Немци не само што нису у расулу побегли него су се после краћег повлачења поново концентрисали и извршили силовит противудар који је просто пресекао савезничке претходнице. Међу осталима и тенковски дивизион Каминског остао је дубоко у непријатељској територији готово без иједне капи горива.

Завршавала се већ прва ноћ откако се дивизион налазио на врху једног брежуљка. С последњим резервама горива склонио се ту да би некако избегао јаке немачке снаге које су надирале друмом непосредно испод брежуљка по коме се и сада могла назрети жива активност.

— Колико је остало горива у другим тенковима који су се налазили некако закамуфлирани на малом платоу на врху брега?

— Тенкови 37, 11 и 8 немају ни капи — саопштио је наредник — а друга три тенка имају можда за највише пола сата вожње.

— Шта се дешава на друму? — упитао је Камински јер се кроз мирну ноћ чуло зујање аутомобилских мотора.

— Велика немачка колона креће се ка југу.

Поручник је размишљао. Остајао је само један излаз: покушај да се са људима пешице пробије и прикрије у шуми док савезници поново не крену. Али у том случају морао би да остави тенкове. Шта би сада урадио мајор Карлеј? Али мајор, командант дивизиона био је мртав у свом изгорелом тенку, неких десет или петнаест километара од сеоске раскрснице где су се пре три дана борили са два немачка „Тигра“.

На истоку је већ почињала да сиви зора. Морао је да се одлучи: наредио је својим људима да се извуку из тенкова, покупе све оружје које могу да понесу а да се ипак лако крећу, и да у тенкове наместе мине које ће експлодирати тек ако неко покуша да у њих уђе. Желео је бар на тај начин да непријатељу нанесе што је могућно веће губитке.

Када су мине постављене групица људи се сакупила на рубу шумарка и почела пажљивије да осматра друм на коме је настало тренутно затишје.

Камински је управо хтео да изда наређење за покрет кад крупне капи кише грунуше из ниских облака. За свега неколико минута излокани путељци и падина брега претворише се у праву реку блата.

Некако у истом тренутку иза једне од оштрих окука на друму појавио се први из низа камиона. Нова колона немачке коморе почела је да испуњава друм журећи се да престигне кишу и опасност да се заглиби на рђавом путу.

Међу великим камионима у којима су се свакако налазиле намирнице и муниција јасно су се назирали камиони-цистерне са бензином за тенкове и друге моторизоване јединице на фронту.

У том часу поглед му је пао и на стрму падину брега која је водила право до друма. Натопљена кишом изгледала је као тобоган — не би постојала та сила која би задржала нешто кад почне низ њу да се котрља. А тенкови су тужно стајали горе у блату. Очи му се опет вратише на друм и на велике цистерне које су лагано милеле ка месту, тачно испод падине брега.

Одјекнуле су кратке команде. Људи су потрчали ка својим тенковима док се колона камиона ближила првој окуци.

Грозничавим рукама војници су растављали мине које су малопре сами били поставили. Пролазили су секунди, минути, цела вечност. А немачки камиони су долазили све ближе.

Камински је сада имао само једну мисао: спустити се до друма, разјурити немачку колону и докопати се бензина. А он је значио не само излаз из ове клопке већ и давао изглед на акцију, овде, у срцу немачког напредовања, што је могло да значи прекретницу целе ове офанзиве.

Најзад је и последња мина уклоњена и све посаде су биле у својим машинама.

Камински је наредио да се сви тенкови приближе ивици падине која се спуштала ка друму а онда кад је немачка колона, не слутећи ништа, дошла право испод њих, наредио је покрет.

С последњим капима бензина, огромне тешке грдосије су кренуле низ нагиб а кад су гусенице изгубиле ослонац у мекој, кишом излоканој земљи, гвоздени џинови су почели да се клизају и котрљају све већом брзином.

Гласом који је дрхтао од великог узбуђења и бректања тенка поручник је наредио:

— Ватра из лаког оружја по немачким камионима!

Запраштали су лаки и тешки митраљези. Запрепашћени Немци су на свом десном боку угледали шест тенкова како се попут лавине руше на њих обасипајући их ураганом ватре. Све је личило више на сцене из фантастичних романа него на збиљу.

Прво су шофери камиона-цистерни почели да искачу и да се склањају плашећи се да ће доћи до експлозије. У општем расулу камиони су се сударили међу собом. Једна од цистерни је букнула у пламену који се дигао високо у небо.

Ношени залетом тенкови су све што им је било на путу прегазили и прешавши коловоз наставили да се крећу, и са муком се заустављали.

Први који се неоштећен вратио на друм, био је тенк поручника Каминског. Одмах је пришао једном од камиона цистерни и мирно, на очиглед Немаца који су на све стране бежали, до врха напунио резервоар бензином. За њим су учинили то исто и други. Само је један од шест тенкова морао бити напуштен јер су му се изломиле гусенице.

Осталих пет, снабдевени горивом, наставили су пут. У току следећих 48 сати нанели су Немцима озбиљне губитке а онда се придружили савезничким јединицама које су поново почеле да напредују.

ДИРИГЕНТ И ЗАМРАЧЕЊЕ

За време другог светског рата, познати диригент Томас Бичем закупио је читав купе у возу да би и за време пута могао да се припрема за концерт којим је ускоро морао да диригује.

Кад је диригент ушао у воз био је непријатно изненађен: читава композиција била је у мраку због немачких ваздушних напада. Упркос томе одлучио је да увежбава дириговање симфоније, при чему је звуке свих инструмената гласно имитирао.

Дириговао је темпераментно, машући рукама и дижући страховиту буку све док воз није ушао у прву станицу када су се светиљке за тренутак упалиле.

Тада је, на своје огромно запрепашћење, у једном углу купеа спазио неку старицу која је била готово обамрла од страха. Чим је воз стао, старица је зграбила своју торбу и излетела из купеа уверена да њен сапутник мора бити какав болесник који је побегао из душевне болнице.

Доцније, кад је тај догађај препричавао својим пријатељима чувени диригент је рекао да никад у свом животу није видео уплашеније створење.

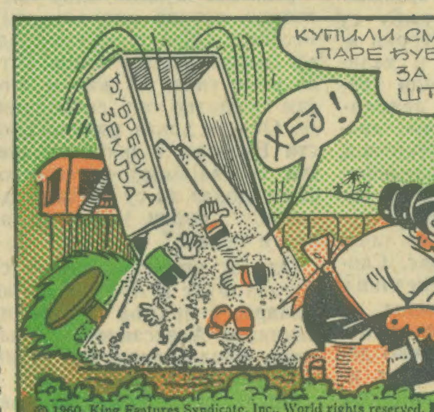

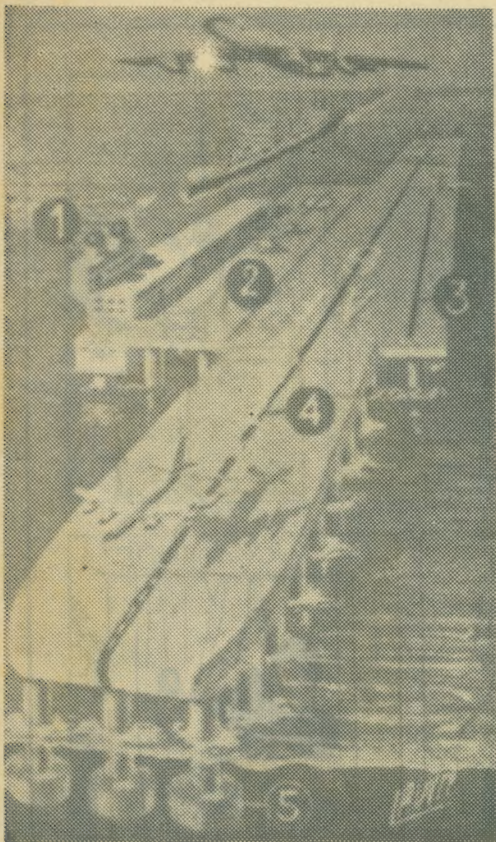

ПЛОВЕЋЕ ОСТРВО

С. О. С., С. О. С., ми се опасно клатимо — била је последња порука примљена са америчког радарског острва Тексас Тауер бр 4, које је потонуло у Атлантику јануара ове године. Јаке буре су подлокале три бетонска кесона који су на себи држали огромну челичну платформу.

По мишљењу многобројних специјалиста, оваква врста поморских острва не представља потпуну безбедност. Много су погоднија, чак и на узбурканом мору, пловећа острва.

У Енглеској, научници раде на једном оригиналном пројекту пловећег острва намењеног цивилној авијацији. Овај аеродром усред мора снабдевао би трговачке авионе горивом и тако би у њима остајало више места за путнике и терет.

Енглеско пловеће острво биће предњим делом усидрено што ће му омогућити да увек остане лицем према ветру, због чега ће лакше слетати и узлетати авиони. Подупирачи ће лежати на извесној дубини у мирној води и са платформом ће их спајати кесони. На платформи ће бити разних инсталација: радио-фарова, средстава за спасавање и друге потребе што ће повећати безбедност великим авионима који редовно прелазе океане. Предвиђа се чак да се монтирају мале болнице са операционим салама да би се брзо помогло настрадалима у ваздуху или на мору.

Данас свакодневно авиони прелећу из Европе за Америку у једном лету. Због тога ваздушне компаније гледају да тај пут што више олакшају и себи и путницима па успостављају пловећа острва.

На слици је пројекат „Пловећег острва за снабдевање авиона“ — 1) Контролна кула, радари и зграде за пристајање цистерни петролеја; — 2) Парк за хеликоптере, хангари и атељеи; — 3) Коси катапулт на пару, барут или електрику омогућава да се убрза полазак авиона; — 4) Централни катапулт; — 5) Пловећи кесони осигуравају стабилност а потопљени су на 15 или 20 метара дубине.

Да ли знате?

ПРСТЕНАСТЕ ОПРУГЕ ОД СТАКЛА

У једној творници стакла у Диселдорфу израђени су федери комбиновани од стакла и пластичне материје. Стаклена влакна су веома фино импрегнирана полиестером. Досад добијени резултати су задовољавајући јер федери имају изванредну еластичност и могу да поднесу велики терет и притисак. Отпорни су према корозији, невремену и морској води.

Иста фирма је произвела и цеви од пластичне материје које подносе притисак од 288 атмосфера. Материја је веома отпорна а добијена је слагањем слојева стаклених влакана и синтетичке смоле.

МИЛИОН ДОЛАРА

Многе велике компаније увелико се припремају да сателите искористе за даље развијање својих послова. Председник америчке „Телеграфско-телефонске компаније“ недавно је изјавио да они разматрају могућност да у васиони уреде ултрамодерни систем веза преко сателита.

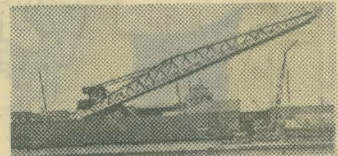
Друга велика компанија инвестирала је милион долара за изградњу лабораторије у којој би се васионска техника усавршавала и омогућила компанији да искористи васиону у приватне циљеве. Већ сада она сама гради 40 атомских реактора а у Сједињеним Државама 130 предузећа заједнички гради 25 различитих атомских електричних централа.

Само за ученике...

Прва чекаоница само за ученике саграђена је у главној железничкој станици западнонемачког града Хилдесхајма где има око 7.500 ђака и ученика у привреди. У овој просторији док чекају воз ученици раде своје задатке, а библиотека са две хиљаде књига стоји им на располагању.

ЛАКШИ А ДУЖИ

Овај 71 метар дугачки бум, направљен од алуминијума, 20 метара је дужи а 25 тона

лакши од челичног бума који је раније стајао на овом теретном броду за превоз угља. Конвејер трака која се пружа целом дужином бума омогућује истовар 4.000 тона угља за свега један час.

Против леда на стаклу

Млаз неке хемикалије истиснут из прскалице брзо отопи лед који се нахватао на предњем стаклу аутомобила. Она не само да топи лед већ спречава да се уопште он и створи, ако се претходно ста-

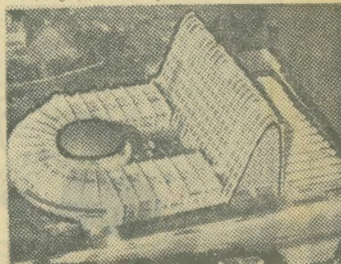
кло попрска овом течношћу! Хемикалија је ефикасна на температурама испод нуле а њоме могу такође да се откраве браве или залеђени механизми на прозорима.

30.000 штрајкова

За последње три године у Сједињеним Државама, Великој Британији, Јапану и Француској било је 30.000 штрајкова. Само у Сједињеним Државама број штрајкова у 1956. години износио је 3.825 са 1,9 милиона штрајкача, а у 1958. је порастао на 5.025, са три милиона штрајкача.

Чудни облици

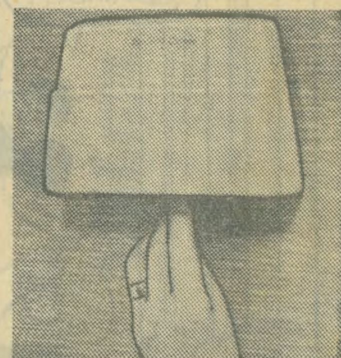
Група зграда изванредно уобличених подигнута је за нови домаћички и трговачко-занатски колеџ у Манчестеру, у Енглеској. Сада су под једним кровом сви одељ-

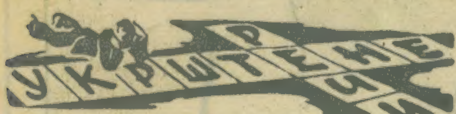
ци овог колеџа који су раније били раштркани у пет зграда.

УМЕСТО ТЕЛЕФОНСКОГ ЗВОНА

Мали апарат који се може поставити у било ком делу стана омогућава да се уместо уобичајеног звоњења те-

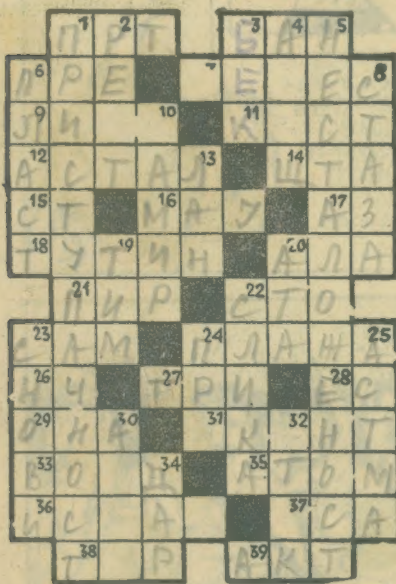

лефона чује умекшан звук или мелодично звоњење знатно пријатније за ухо.

Водоравно: 1) угажена стаза у снегу; 3) средњовековска владарска титула у Босни; 6) раније; 7) совјетски шаховски велемајстор; 9) познати мађарски композитор (1811—1886); 11) сликарска четкица; 12) део намештаја; 14) упитна заменица; 15) два суседна слова; 16) пролећни месец; 17) слово старословенске азбуке; 18) место у Санџаку; 20) неман; 21) гозба; 22) троцифрен број; 23) усамљен; 24) погодно место за купање; 26) иницијали руског књижевника („Ујка Вања“); 27) прост број; 28) слово латинице; 29) лична заменица; 31) средоземна биљка; 33) север; 35) део молекула; 36) једињење алкохола и киселине; 37) јудејски цар из IX века пре н. е.; 38) пустиња у Индији; 39) спис.

Успровно: 1) могућност прилажења, приступа; 2) остатак; 3) одбрамбени играч у фудбалу; 4) врста четинара; 5) несређеност 6) стог сена; 8) путељак; 10) река у Азији; 13) индустријска биљка; 19) спортска екипа; 20) отац (слов); 22) фотографија; 23) сенке; 24) предметак који означава далеку прошлост; 25) сипња; 30) град у Грчкој; 32) напад; 34) поклон.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

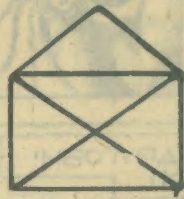
Водоравно: 1) „Песма“; 6) Каптуан; 8) Авр; 9) тек; 11 Воландово; 14) ак; 15) Ика; 16) ес; 17) Авдо; 19) он; 20) Ра; 21) сн; 22) их; 23) став; 25) ел; 26) ови; 27) иа; 29) „Пигмалион“; 32) Ера; 33) гле; 34) Изабела; 37) Адана.

Успровно: 1) Перл; 2) еп; 3) Станко; 4) ма; 5) ауто; 6) квака; 7) Невен; 8) Ава; 10) кос; 12) Аида; 13) да; 18) врх; 19) она; 21) стил; 22) Илири; 23) „Свадба“; 24) виола; 25) епе; 26) ом; 28) Ане; 30) газа, 31) игла; 35) ад; 36) ен.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

ДА ЛИ МОЖЕТЕ

Да ли можете да нацртате ову слику једним потезом а да оловком не пређете два пута по истом месту?

Помоћи ћемо вам само на почетку: пођите од тачке А нагоре.

ПАЈА ПРОДАЈЕ ЈАБУКЕ

Паја је дошао на пијацу да прода јабуке. Донео је велику гомилу, и већ готово све продао.

Имао је три купца: први је купио половину гомиле и још 10 јабука. Други је купио од тог остатка половину и још 10 јабука. Трећи је купио половину од преосталог и такође још 10 јабука. На крају је остало 5 непродатих јабука.

Колико је јабука изнео Паја на пијацу?

Решење: Паја је донео 180 јабука.

Први купац је узео 180:2 = 90 + 10 = 100 јабука. Остало је значи: 180 — 100 = 80

Други је купио: 80:2 = 40 + 10 = 50 јабука и оставио 80 — 50 = 30.

Трећи је узео: 30:2 = 15 + 10 = 25 јубука. Остало је 30 — 25 = 5 непродатих.

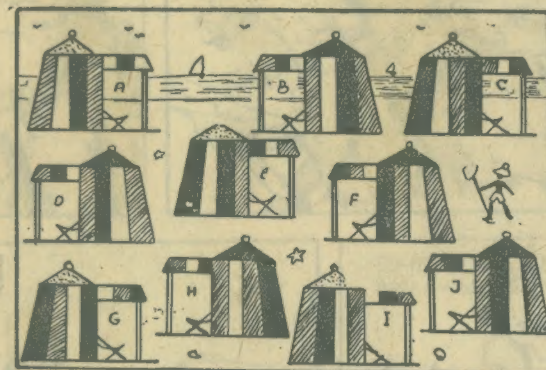
За младе математичаре

Распоредите четири аритметичка знака + × — : у четири бела поља сваког реда (сл. 1) да бисте добили означене резултате.

20		2		10		3		5	=	15
20		2		10		3		5	=	55
20		2		10		3		5	=	20
20		2		10		3		5	=	65
20		2		10		3		5	=	85

Решење:

20 × 2 — 10 : 3 + 5 = 15
20 : 2 + 10 × 3 — 5 = 55
20 + 2 — 10 : 3 × 5 = 20
20 — 2 × 10 : 3 + 5 = 65
20 : 2 + 10 — 3 × 5 = 85

ШАТОРИ НА ПЛАЖИ

Ево десет сличних шатора а само два су међу њима иста! Може те ли брзо уочити који су то?

Решење: Два потпуно иста шатора су Д и Ј.

ШТА КОМЕ ОДГОВАРА

Који шешир одговара кловну на слици бр. 1?

Који лист одговара овом лепом грозду на слици бр. 2?

Који пар ногу одговара пеликану на слици бр. 3?

Који реп одговара мравоједу на слици бр. 4?

Капа В одговара кловну, лист А грозду, ноге Ц пеликану и реп В мравоједу.

...дивљи вепар не грокће као свиња, већ уњка.

...према историјским документима пшеница је у Египту гајена још пре 10.000, а у Кини пре 5.000 година. Пшеница је вероватно била позната и много раније али поузданих података о томе нема.

...неки научници сматрају да су циновске крилате животиње које су постојале у далекој прошлости могле да лете захваљујући томе што је тада ваздух био много гушћи.

...да би бројао до милијарде човеку би, при нормалним радним условима, било потребно 500 година.

...паукова нит која би била разапета од Београда до Ниша била би тешка 4 грама. Паукова нит разапета од Земље до Месеца била би тешка око 8 килограма, а од Земље до Сунца око три тоне.

...кућа подигнута на самом северном полу имала би сва четири зида окренута југу. Јер, ма којим правцем ако бисмо кренули са северног пола ишли бисмо на југ.

...прва позната катастрофа од земљотреса на територији наше земље догодила се 361. године на острву Пагу. Тада се одвалио један део обале на коме је био град Цаска и потонуо у море.

...ветар који односи црепове с кућа дува, отприлике, брзином од 70 километара на час.

...први аутомобил појавио се у Београду почетком априла 1903. године.

МИКИ

by Walt Disney

СРЕЋАН РОЂЕНДАН, ГОС'Н МИКИ!
ХВАЛА!
ОЋЕ ЛИ ВАМ ДОЋИ ГОСТИ?
МОЖДА! ЗАТО САМ И ДОШАО ДА СЕ УДЕСИМ!
СИРОТА МИНИ! УВЕК ПОКУШАВА ДА МЕ НЕЧИМ ИЗНЕНАДИ НА МОЈ РОЂЕНДАН... И НИКАД ЈОЈ ТО НЕ УСПЕ!
ПРАВИЋУ СЕ ИЗНЕНАЂЕН КАД ИХ УГЛЕДАМ НА ОКУПУ!
МИКИ
СИГУРНО СУ СЕ СВИ САКРИЛИ!
ЧУДНО... НИКОГ!
ЕВО ИХ! ДОЛАЗЕ!
ЗВРРР
ЈЕСУ Л' ТО ВАША КОЛА НАПОЉУ?
ЈЕСУ! А ЗАШТО?
ОНДА... ПОЛАЗИ!
ЧЕКАЈТЕ! НЕ МОЖЕТЕ МЕ ОДВЕСТИ! РОЂЕНДАН МИ ЈЕ... ДОЋИ ЋЕ МИ ГОСТИ!
ИЗНЕНАЂЕЊЕ

© 1958 Walt Disney Productions World Rights Reserved

МИЛОШ ВОЈИНОВИЋ

КАО МУЊА ЈЕ НАЛЕТЕО „ЦРНИ БУГАРИН" И...
СВЕ ТРИ ГЛАВЕ ЧУДОВИШТА ОДЛЕТЕЛЕ СУ У СТРАНУ...
НАПРЕД!... САТРИТЕ ОВОГ „БУГАРИНА"!...
ЛАТИНСКИ КАТАНИ СУ ПОЛЕТЕЛИ ДА КАЗНЕ БАДАЊКОВОГ ПОБЕДНИКА...
НАПРЕД, ДРУГОВИ! НА ЊИХ!...
НЕ ЧЕКАЈУЋИ СВОЈЕ ДРУГОВЕ НЕУСТРАШИВИ МЛАДИЋ ЈУРНУ САМ НА ШЕСТ СТОТИНА ЛЕЂАНСКИХ КАТАНА
У ИСТОМ ТРЕНУТКУ СА СВИЈУ СТРАНА ИЗЛЕТЕШЕ СРПСКИ КОЊАНИЦИ...
НАСТАЛА ЈЕ КРВАВА БИТКА. ЗВЕКЕТ ОРУЖЈА РАЗЛЕГАО СЕ ПРЕКО ЛЕЂАНСКОГ ПОЉА...

НАСТАВИЋЕ СЕ

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика", штампарско издавачко предузеће Београд, Македонска 31. Текући рачун број 101-707/1-82. Поштански фах 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 900, полугодишња 450; за иностранство: годишња 1.200, полугод. 600 дин. Рукописи се не враћају.